

Člen LGBTQIA+ komunity jako klient nizkoprahového zařízení pro děti a mládež

Bc. Nela Vrtková

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Nela Vrtková
Osobní číslo:	H21683
Studijní program:	B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Člen LGBTQIA+ komunity jako klient nízkoprahového zařízení pro děti a mládež

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti LGBTQIA+ komunity, sociální práce v rámci nízkoprahových zařízení a zásad komunikace.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

FAFEJTA, Martin, 2016. Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1030-6.
FIFKOVÁ, Hana, 2008. Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1696-1.
JANOŠOVÁ, Pavlína, 2008. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2284-9.
ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH, 2013. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6382-2.
WEISS, Petr, 2017. Poruchy sexuální preference. Praha: Galén. ISBN 978-80-7492-310-4.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Hana Včelařová, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **23. ledna 2025**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 23. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Tato práce se zaměřuje na význam nízkoprahového zařízení pro děti a mládež v procesu utváření identity dospívajících, kteří se identifikují jako součást LGBTQIA+ komunity. Pomocí kvalitativního výzkumu jsou zkoumány prožitky mladých lidí a jejich zkušenosti s nízkoprahovým zařízením jako podpůrným a bezpečným prostorem. Práce se opírá o teoretická východiska z oblasti sociální pedagogiky, zejména o koncepty identity, dospívání, inkluze a prevence sociálního vyloučení. Součástí je analýza role pracovníků nízkoprahového zařízení v procesu podpory LGBTQIA+ mládeže. Důraz je kladen na interakci mezi pracovníkem a klientem, na význam přijetí, důvěry a možnosti sdílení osobních témat bez obav z odmítnutí. V práci jsou rovněž diskutovány heteronormativní společenské tlaky, se kterými se mladí lidé mohou potýkat. Text nabízí návrhy na posílení podpory LGBTQIA+ dospívajících v rámci nízkoprahových služeb z pohledu sociálně-pedagogické praxe.

Klíčová slova: bezpečné prostředí, coming out, dospívání, identita, LGBTQIA+, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, podpora, pracovník NZDM

ABSTRACT

This thesis focuses on the significance of low-threshold facilities for children and youth in the identity formation process of adolescents who identify as part of the LGBTQIA+ community. Through qualitative research, it explores the experiences of young people and their interactions with low-threshold facilities as a supportive and safe space. The work is grounded in theoretical frameworks from social pedagogy, particularly the concepts of identity, adolescence, inclusion, and the prevention of social exclusion. It includes an analysis of the role of staff in supporting LGBTQIA+ youth. Emphasis is placed on the interaction between staff and clients, highlighting the importance of acceptance, trust, and sharing personal topics without fear of rejection. The thesis also discusses heteronormative societal pressures that young people may face. The text offers suggestions for strengthening support for LGBTQIA+ adolescents within low-threshold services from the perspective of social pedagogical practice.

Keywords: adolescence, coming out, identity, LGBTQIA+, low-threshold facility for children and youth, safe space, staff, support,

Ráda bych zde poděkovala PhDr. Haně Včelařové, Ph.D. za její spolupráci, cenné rady a postřehy při zpracování bakalářské práce.

„Věřte mi, každý člověk, který si prošel coming outem, si pamatuje ten den, tu noc. Každý malý detail. A pamatuje si reakce jejich rodičů a kamarádů. Je to do nás vypálené jako značka a zůstává s námi navěky. Protože, když řekneme své rodině ‚jsem gay, jsem bi, jsem trans, jsem queer‘, to, o co doopravdy žádáme, je: ‚Jsem v pořádku?‘ Protože svět mi říká, že nejsem.“

Ruben Kaye 2021

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 SOCIÁLNÍ PRÁCE V KONTEXTU NÍZKOPRAHOVÝCH ZAŘÍZENÍ	14
1.1 PREVENCE	14
1.1.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	16
1.1.2 Klíčový pracovník	17
1.1.3 Preventivní programy	19
2 LGBT+.....	21
2.1 DEFINICE LGBT+	21
2.1.1 Dospívání a puberta.....	22
2.2 HISTORIE LGBT+	25
2.3 LGBT+ V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI	28
2.3.1 Ross Rossouw	28
2.3.2 Karel Kovář	30
2.3.3 Ruben Kaye	31
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
3 DESIGN VÝZKUMU.....	34
3.1 CÍLE VÝZKUMU	34
3.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	35
3.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
3.3.1 Výzkumný soubor a kritéria výběru respondentů	35
3.3.2 Etická dimenze výzkumného šetření.....	36
3.4 POJETÍ VÝZKUMU	37
4 TAZATELSKÉ SCHÉMA	38
5 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	40
5.1 MOJE ZKUŠENOSTI S NZDM	40
5.2 PŘÍSTUP PRACOVNÍKŮ A UŽIVATELŮ K LGBT+ V NZDM.....	44
5.3 PŘÍSTUP K LGBTIA+ MIMO NZDM	47
5.4 MOJE OBTÍŽE OHLEDNĚ IDENTITY.....	50
5.5 PŘÍSTUP MÉ RODINY	54
5.6 NZDM A BESEDY VE SPOJITOSTI S LGBT	57
5.7 MOJE SPOLUPRÁCE S KLÍČOVÝM PRACOVNÍKEM	62
5.8 CO BYCH CHTĚL/A OD NZDM JINAK?	68
6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ A INTERPRETACE.....	73
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	79

ZÁVĚR.....	81
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	83
POUŽITÁ VIDEA.....	87
SEZNAM TABULEK.....	88
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	89

ÚVOD

Tato práce je věnována tématu podpory mladých lidí, kteří se identifikují jako součást LGBTQIA+ (dále jen LGBT+) komunity, v kontextu nízkoprahových zařízení pro děti a mládež (dále jen NZDM). Práce vznikla jako reakce na potřebu reflektovat specifické životní situace, které tito uživatelé zažívají, a zároveň nabídnout sociálním pracovníkům zpětnou vazbu vycházející přímo ze zkušeností členů této komunity.

Cílem práce je zprostředkovat vhled do prožívání mladých uživatelů NZDM ve věku přibližně od 9 do 26 let, kteří se nacházejí v náročném období dospívání a mladé dospělosti, tělesných i psychických změn, a zároveň v procesu hledání sebe sama. Právě v této životní fázi si někteří mladí lidé začínají uvědomovat svou sexuální nebo genderovou identitu. Toto uvědomění však bývá často spojeno s náročným hledáním informací, nedostatkem podpory a obavou z nepochopení ze strany okolí. Právě zde může sehrát zásadní roli podpora ze strany pracovníků NZDM, jejíž kvalitu a dopad si tato práce klade za cíl zhodnotit.

Výzkum využívá kvalitativní metodu analýzy rozhovorů s mladými lidmi, kteří mají s NZDM osobní zkušenost. Zaměřuje se na to, jak mladí uživatelé vnímají zásahy pracovníků, jak hodnotí přístup k důležitým situacím ve svém životě a zda pocíťovali oporu, kterou potřebovali. Respondenti sami vymezují významné momenty, které s pracovníky v minulosti řešili, a s odstupem je reflektují.

Práce se zároveň snaží odpovědět na otázku, zda je v rámci NZDM s LGBT+ komunitou pracováno citlivě a účinně a jak lze tento přístup dále zkvalitnit. Zohledněna je přitom jak každodenní interakce, tak i reakce pracovníků na konfliktní nebo potenciálně zraňující situace v rámci kolektivu.

Cílem je tedy nejen identifikovat funkční formy podpory a poukázat na jejich přínos pro mladé lidi v procesu sebepřijetí a coming outu, ale také poskytnout pracovníkům NZDM zpětnou vazbu a doporučení pro praxi. Práce přispívá k lepšímu porozumění specifickým potřebám mladých lidí z LGBT+ komunity a nabízí modelové situace, které mohou sloužit jako inspirace pro intervence do budoucna.

Zkoumané téma zároveň spadá do oblasti zájmu sociální pedagogiky, která se dlouhodobě věnuje podpoře ohrožených a znevýhodněných skupin dětí a mládeže. Sociální pedagogika se soustředí i na prevenci sociálního vyloučení, rozvoj identity a posilování kompetencí mladých lidí v prostředí, které je pro ně bezpečné a akceptující. Nízkoprahové

služby představují důležitý prostor pro naplňování těchto cílů – obzvláště u mladých lidí z LGBT+ komunity, kteří se mohou potýkat s pocity izolace, nepochopení nebo odmítnutí. Perspektiva sociální pedagogiky poskytuje rámec pro reflexi toho, jak lze prostřednictvím každodenní činnosti, neformálního vzdělávání a podpůrného vztahu mezi pracovníkem a klientem přispět k rozvoji pozitivní identity a osobní pohody mladých lidí.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ PRÁCE V KONTEXTU NÍZKOPRAHOVÝCH ZAŘÍZENÍ

V následující kapitole jsou vymezeny klíčové pojmy, které jsou pro danou problematiku zásadní. Pod pojmem prevence je rozuměna činnost, jejímž prostřednictvím je usilováno o předcházení rizikovému chování a vzniku negativních jevů, především u dětí a mládeže (Jedlička 2015). Dále jsou vymezena NZDM, která jsou chápána jako služby poskytující podporu a bezpečný prostor mladým lidem, aniž by byly kladeny nároky na výkon, pravidelnou docházku či bezproblémové chování. Preventivní programy jsou popsány jako cíleně realizované aktivity, jimiž je usilováno o posílení pozitivních vzorců chování, rozvoj sociálních dovedností a snížení rizikových faktorů. Důležitou roli v těchto službách sehrává rovněž klíčový pracovník, tedy osoba, která navazuje s mladým uživatelem individuální vztah, doprovází jej v průběhu poskytování služby a poskytuje podporu přizpůsobenou jeho potřebám a životní situaci. Tento vztah bývá zásadní zejména u mladých lidí, kteří v jiných oblastech života postrádají důvěryhodnou dospělou osobu.

1.1 Prevence

„V rámci práce v sociálních službách se nejčastěji přistupuje k prevenci z pohledu sociální prevence, která má za cíl identifikovat a následně řešit příčiny sociálních problémů. Jedná se o deviantní chování jako je kriminalita, drogová závislost nebo sociální vyloučení. Prevence je rozdělena do 3 úrovní: primární, sekundární a terciální.“ (Matoušek 1999)

Tímto výchozím vymezením je naznačeno, že prevence v sociálních službách neslouží pouze jako doplněk k řešení již vzniklých obtíží, ale že se jedná o cílený nástroj, který má zabránit vzniku sociální patologie. Rozdělení na tři úrovně se v praxi osvědčilo zejména díky možnosti přizpůsobit intervenci aktuálnímu stavu jedince či skupiny, se kterou je pracováno.

„Primární prevence zahrnuje veškeré aktivity, které jsou zaměřeny na celou populaci a jsou realizovány s cílem předcházet rizikovým projevům chování.“ (Strategie MŠMT 2009)

V kontextu dále jen NZDM je primární prevence využívána ve formě volnočasových aktivit, otevřeného prostoru pro kontakt a podpory pozitivních vrstevnických vztahů. Dětem a mladým lidem je poskytováno bezpečné prostředí, kde mohou trávit čas mimo dosah negativních vlivů. Tímto způsobem je usilováno o posílení ochranných faktorů v jejich přirozeném prostředí.

„Sekundární prevence je zaměřena na jedince, u kterých je zvýšené nebezpečí vzniku rizikového chování. Podle MŠMT je cílem sekundární prevence předejít ,vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování.“ (Strategie MŠMT 2009)

Uživatelé služeb NZDM, kteří vykazují známky ohrožení (například záškoláctvím, experimentováním s drogami či konflikty s autoritami), jsou zapojováni do cílenější práce formou individuálního poradenství, krizové intervence či preventivních workshopů. Včasným zásahem má být minimalizována pravděpodobnost prohloubení rizikového chování a sníženy následky, které by mohly vést k sociálnímu vyloučení.

„Terciární prevence je zaměřena na osoby, které už s konkrétním problémem mají osobní negativní zkušenost. Snahou je pomocí resocializace a reintegrace zamezit dalšímu šíření problému a zamezit recidivě.“ (Strategie MŠMT 2009)

V této fázi jsou v NZDM poskytovány služby klientům, kteří mají za sebou zkušenost například s delikvencí, užíváním návykových látek nebo výchovnými opatřeními. Pracovníky zařízení je využíván individuální přístup a navazována spolupráce s dalšími odborníky (například kurátory, psychology), aby bylo možné podpořit návrat jedince do společnosti a předejít opakování rizikového chování.

Je patrné, že prevence v sociálních službách, a zejména v prostředí NZDM, není pouze jednorozměrnou aktivitou, ale komplexním systémem opatření odpovídajícím míře ohrožení cílové skupiny. V praxi se všechny tři úrovně prevence navzájem doplňují a umožňují pružně reagovat na konkrétní potřeby dětí a mládeže.

Obecně je možné konstatovat, že sociální prevence jako celek je řešena spoluprací vládních institucí, neziskových organizací, školami, ale také samotnými občany. Díky této spolupráci je možné snižovat zátěž na jednotlivce a rodiny, ale také posílit sociální soudržnost celé společnosti a napomáhat jejímu dalšímu rozvoji. V rámci zákona o sociálních službách je definováno 18 služeb sociální prevence.

Jedná se o:

- Raná péče
- Telefonická krizová pomoc
- Tlumočnické služby
- Azylové domy
- Domy na půl cesty
- Kontaktní centra
- Krizová pomoc
- Intervenční centra
- Nízkoprahová denní centra
- Noclehárny
- Služby následné péče
- Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
- Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením
- Sociálně terapeutické dílny
- Terapeutické komunity
- Terénní programy
- Sociální rehabilitace
- Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

(§ 54 až § 70 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách)

1.1.1 Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Za předchůdce NZDM považujeme státní organizace Pionýr, Svaz socialistické mládeže a později tzv. kluby pro děti a mládež. NZDM, tak jak je známe dnes, začala na našem území vznikat poměrně nedávno. Jsou spjaté s rozvíjením terénní práce na ulici (tzv. streetworkem) a spoluprací s kolegy z Německa. Od poloviny 90. let probíhala spolupráce se Saskou sociální akademií. Současně probíhalo komplexní vzdělávání sociálních asistentů a terénních pracovníků v streetwork problematice. Samotná pozice sociálního asistenta byla definována až usnesením vlády roku 1994. Velkým posunem při formování konceptu NZDM byly návštěvy „center pro mládež“ v Sasku. Na rozvoji se podílelo mnoho významných osobností, z nichž může být jmenován např. Richard Jedlička, Petr Klíma, Jaroslav Kořa, Jiří Němec aj. Následně, v roce 1997, vznikla Česká asociace streetwork, která sdružuje odborníky zaměřené na streetwork a věnuje se dalšímu vzdělávání sociálních pracovníků. Asociace se také nemalou měrou podílí na dalším zkvalitňování sociální práce v NZDM. (Česká asociace streetwork 2019)

Přestože se NZDM se začala objevovat v průběhu devadesátých let, velký posun nastal až v roce 2006, kdy vešel v platnost Zákon o sociálních službách. NZDM jsou od té doby legislativně ukotveny a zařazeny mezi služby sociální prevence. To vedlo k oficiální definici NZDM dle § 62 zákona č. 108/2006 Sb:

„Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace“

Tuto definici je možné srovnat s obdobím před uvedením zákona o sociálních službách v platnost, kdy pro srovnání bude použita definice Bednářové (1999):

„Nízkoprahové kluby, odborně nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, jsou určeny dětem a mládeži, které tráví svůj volný čas touláním na ulici, v partě či jinak neorganizovaně. Navštěvovat je mohou všichni – od jedničkářů z gymnázia přes skejťáky, vyznavače alternativního způsobu života až po "průšviháře" ze zvláštní školy. Jsou v podstatě volnočasovou alternativou k různým zájmovým útvarům, kroužkům a jiným organizovaným aktivitám, navíc ale poskytují poradenství a sociální servis“.

Obě definice NZDM vymezují jejich zaměření na práci s mladými lidmi, kteří tráví čas neorganizovaně a mohou být vystaveni sociálním rizikům. Zatímco zákonná definice klade důraz na prevenci sociálních a zdravotních rizik a zlepšení kvality života cílové skupiny ve věkovém rozmezí 6 až 26 let, starší definice více akcentuje volnočasový rozměr těchto zařízení a jejich otevřenost pro všechny bez ohledu na sociální status nebo životní styl. Zákonná definice je pochopitelně formálnější a zaměřuje se na řešení nepříznivých sociálních situací, zatímco Bednářová (1999) vyzdvihuje spíše komunitní aspekt a širokou dostupnost služby. Přestože obě definice reflektují podobné cíle, zákonná verze více odpovídá standardizovanému sociálnímu přístupu, zatímco starší pojetí zdůrazňuje neformální a inkluzivní charakter těchto klubů.

1.1.2 Klíčový pracovník

V kontextu NZDM, která spadají pod rámec sociálních služeb, je pojem klíčový pracovník chápán jako pracovník v sociálních službách nebo sociální pracovník, který zajišťuje individuální podporu konkrétnímu uživateli. Jeho úkolem je vést s uživatelem

proces individuálního plánování průběhu služby, navazovat s ním důvěrný vztah a poskytovat mu systematickou pomoc při řešení osobních, vztahových i sociálních otázek (zákon č. 108/2006 Sb.).

Klíčový pracovník je zároveň zodpovědný za sledování potřeb uživatele a jejich proměn, za zajištění koordinace s ostatními pracovníky a za to, aby byla podpora poskytována v souladu s cíli, které si uživatel sám stanoví. Tento vztah je postaven na principu dobrovolnosti a respektu k autonomii uživatele, přičemž pracovník vystupuje jako průvodce, nikoli jako autorita. V prostředí NZDM má klíčový pracovník často funkci hlavního kontaktního bodu, který pomáhá mladému člověku zorientovat se v náročných životních situacích, a to včetně témat souvisejících s identitou či přijetím v okolí.

Význam klíčového pracovníka je zvláště patrný u znevýhodněných skupin mládeže, jako jsou např. osoby z LGBT+ komunity. Výzkumy potvrzují, že jedna důvěryhodná dospělá osoba může představovat klíčový ochranný faktor, zejména pokud mladý člověk postrádá podporu ve škole nebo rodině (Craig a Smith 2014)

V praxi NZDM bývá role klíčového pracovníka dále posílena tím, že tento pracovník často působí jako prostředník mezi mladým člověkem a institucemi, se kterými uživatel běžně přichází do kontaktu – například školou, úřady, zdravotníky nebo policií. Tímto způsobem může být mladému člověku zajištěn doprovod a podpora při řešení situací, které by pro něj jinak mohly být zahlcující či stigmatizující. Klíčový pracovník může také zprostředkovávat kontakt s dalšími odbornými službami, pokud uživatel potřebuje pomoc nad rámec možností zařízení.

Zásadní důraz je kladen na budování bezpečného vztahu, ve kterém může být mladému člověku umožněno sdílet i velmi citlivá témata, aniž by se musel obávat hodnocení nebo sankce. Právě kvalita tohoto vztahu bývá v mnoha případech rozhodujícím faktorem pro to, zda se uživatel do zařízení opakovaně vrací a zda se s pracovníkem podaří navázat spolupráci směřující ke změně. Vzhledem k tomu, že NZDM pracují s otevřeným a dobrovolným přístupem, je motivace uživatele k dlouhodobějšímu zapojení často závislá právě na postoji klíčového pracovníka – jeho schopnosti naslouchat, podporovat a posilovat uživatelské vlastní zdroje.

Z tohoto důvodu je role klíčového pracovníka vnímána nejen jako organizační pozice, ale jako vztahový rámec, v němž dochází k systematickému a empatickému doprovázení mladého člověka na jeho cestě k větší stabilitě a soběstačnosti. Kvalita tohoto vztahu a

schopnost pracovníka reflektovat vlastní působení bývá pravidelně zohledňována i v supervizi a dalším profesním rozvoji, který je nezbytný pro udržení profesionálního standardu práce v nízkoprahových službách.

1.1.3 Preventivní programy

Preventivní program v sociální práci je chápán jako systematický přístup, který se zaměřuje na identifikaci a řešení potenciálních problémů a rizik, s cílem předejít vzniku sociálních potíží nebo zhoršení životní situace klientů. Tyto programy se obvykle soustředí na posilování jednotlivců, rodin a komunitních zdrojů, aby se minimalizovala závislost na intervenčních opatřeních a zlepšila se kvalita života. (Česká asociace streetwork z.s. 2019)

Pracovníci v NZDM vytvářejí programy na míru potřebám svých klientů. Při jejich plánování musí zohlednit zájmy a potřeby uživatelů, zároveň ale dbát na to, aby programy naplňovaly preventivní cíle služby. Výsledkem by měly být aktivity, či workshopy (klubové večery), které jsou nejen smysluplné a atraktivní pro uživatele, ale zároveň odpovídají společenské poptávce.

Mezi častá témata, která se v NZDM opakovaně objevují, patří například rizika spojená s užíváním drog nebo s nechráněným sexem. Právě sex a drogy jsou typickými příklady oblastí, kde je důležité, aby měli mladí lidé potřebné informace dříve, než se s danou situací setkají v reálném životě. Je na zvážení pracovníků, zda tato témata zpracují jako klubové večery, nebo je řeší s klienty individuálně. Díky sdílení skutečných příběhů jiných lidí získávají klienti informace, které nejsou jen teoretické, ale ukotvené v reálném životě – a tím pádem mnohem srozumitelnější a uvěřitelnější. Pracovníci NZDM přitom nejsou jen pasivními zprostředkovateli informací. Jsou zde jako důvěryhodní průvodci, kteří mladé lidi v daném tématu podporují, naslouchají jim, odpovídají na otázky a pomáhají jim najít cestu dál.

Podpora může mít mnoho podob – někdy jde jen o bezpečný prostor, kde je možné o citlivých věcech otevřeně mluvit, jindy o konkrétní pomoc, jako je předání kontaktu na odbornou službu nebo doprovod do specializovaného zařízení. Cílem je vždy to samé: aby mladý člověk nezůstal se svou situací sám a věděl, že se má kam obrátit. (Miovský 2015)

Stejný přístup jako u témat souvisejících s užíváním drog, nebo neplánované těhotenství lze uplatnit i v dalších oblastech, které by v prevenci neměly zůstat opomíjené –

například v tématu LGBT+. I zde je důležité nabídnout základní informace včas, nechat je v bezpečném prostředí zpracovat a postupně se k tématu vracet s hlubšími poznatky.

Cílem není jen předání faktických informací, ale především podpora zdravého vývoje postojů – a to jak u těch, kdo se s tématem přímo ztotožňují, tak u ostatních. Pracovníci mohou napomoci tomu, aby mezi mladými rostl respekt a otevřenost vůči rozmanitosti. V dnešní době, kdy je téma LGBT+ výrazně přítomné ve veřejném prostoru, je pro mladé lidi důležité se v něm orientovat, umět o něm mluvit a nebát se zeptat.

Jedním z přirozených vstupů do této oblasti může být například program zaměřený na téma „coming outu“, který umožňuje otevřenou diskusi a zároveň poskytuje praktickou podporu těm, kdo ji potřebují.

Téma LGBT+ se přirozeně objevuje jak v kontextu prevence, kdy je cílem nabídnout základní informace a vytvořit prostor pro otevřenou diskusi, tak v reakci na aktuální dění – ať už ve společnosti, nebo v životě samotných uživatelů. Vhodně zvolený program může přispět k většímu porozumění a zároveň nabídnout podporu těm, kdo ji právě potřebují.

Mladí lidé si postupně vytvářejí představu o tom, kým jsou a kam patří. Jen málokdo má o své identitě jasno už v dětství – většina se k těmto zjištěním dopracovává skrze postupné poznávání sebe sama a okolního světa. Právě proto je důležité vytvářet bezpečný prostor pro zkoumání těchto otázek a přinášet informace, které pomáhají orientaci. Programy zaměřené na „coming out“ nebo jiné aspekty LGBT+ tematiky tak mohou být přirozenou součástí preventivní práce, stejně jako reakcí na aktuální události ze světa nebo blízkého okolí.

2 LGBT+

Problematika LGBT+ je v současnosti stále častěji diskutována napříč společenskými, kulturními i vědeckými oblastmi. Zájem o ni souvisí s narůstající snahou o porozumění lidské rozmanitosti a o zajištění rovných práv a příležitostí pro všechny bez ohledu na sexuální orientaci či genderovou identitu. V rámci této kapitoly je proto věnován prostor základnímu vymezení pojmů, které se k LGBT+ komunitě vztahují, aby bylo možné lépe porozumět její specifikům, zkušenostem jejích členů i širšímu společenskému kontextu, v němž se pohybují.

2.1 Definice LGBT+

LGBT+ je komunitou, která pod sebou sdružuje široké množství individualit, je tedy nutné si vytyčit základní definice, které jsou s komunitou úzce spojeny. Představena je samotná zkratka LGBT+ a jednotlivé skupiny, které komunitu tvoří. Přiblížen je také výraz „coming out“, který je v sociálním pohledu s komunitou úzce spojen.

LGBTQ+ - je mezinárodně užívaná zkratka, kterou jsou označovány různé skupiny osob na základě jejich sexuální orientace či genderové identity. Konkrétně jsou zahrnovány osoby identifikované jako lesby (L), gayové (G), bisexuálové (B), trans osoby (T) a queer osoby (Q). Symbol „+“ byl do zkratky přidán za účelem zahrnutí dalších forem identity či orientace, které se neřadí výlučně k výše uvedeným kategoriím, včetně nevyhraněné či fluidní identity. (Ombudsman 2019)

Homosexualita – je definována jako emoční a sexuální přitažlivost k osobám stejného biologického pohlaví. V případě, že je přitažlivost prožívána mužem vůči jinému muži, bývá označován jako gay. Pokud se jedná o ženu, která cítí přitažlivost k jiné ženě, je zpravidla užíváno označení lesba. (Ombudsman 2019)

Bisexualita – se vyznačuje emoční i sexuální přitažlivostí k osobám obou pohlaví. V současnosti je uznávána jako samostatná a legitimní forma sexuální orientace.

Transsexualita – dle MKN-10 (2017), byla definována jako porucha pohlavní identity, která spočívá v nesouladu mezi pohlavím biologickým a pohlavím, které je osobou vnitřně prožíváno. Tento nesoulad se často projevuje přáním disponovat tělesnými znaky opačného pohlaví. S ohledem na vývoj odborné terminologie je však od užívání tohoto pojmu postupně upouštěno, neboť nepřesně slučuje problematiku genderové identity a sexuální orientace. (Ombudsman 2019)

Nebinární (genderqueer) osoby – se neidentifikují výlučně jako muži či ženy. Těmito osobami bývá genderová identita prožívána různorodě – mohou se cítit jako obě pohlaví současně, jako žádné, případně může být jejich identita proměnlivá v čase (fluidní).

Intersexuální osoby – lidé, kteří se narodili s tělesnými znaky, jako jsou genitálie, pohlavní žlázy nebo chromozomy, které neodpovídají běžným představám o typicky ženském nebo mužském těle. Intersexualita je přirozenou biologickou variací, ne nemocí. (Co je to LGBT a jaká je správná zkratka? 2021)

Asexuální osoby – lidé, kteří obvykle nepocítují sexuální přitažlivost k jiným lidem. Někteří z nich ale mohou navazovat citové nebo romantické vztahy, případně mít sexuální život z jiných důvodů, například kvůli intimitě nebo partnerství. (Co je to LGBT a jaká je správná zkratka? 2021)

Změna pohlaví je v českém právním a společenském kontextu chápána jako vícerozměrný pojem. Může být realizována buď chirurgickou cestou – tedy prostřednictvím lékařských zákroků, jimiž dochází k fyzickému sladění tělesných znaků s prožívaným genderem – nebo formou administrativní, kdy jsou úřední dokumenty upraveny tak, aby odpovídaly pohlaví, se kterým se osoba ztotožňuje. Nutnost chirurgického zákroku jako podmínka pro úřední změnu se liší podle právní úpravy konkrétního státu. (Ombudsman 2019)

Coming out představuje proces sebepoznání a sebezpřijetí, během něhož si jedinec uvědomuje svou sexuální orientaci či genderovou identitu, která se liší od většinového očekávání. V první fázi (tzv. vnitřní coming out) dochází k přijetí vlastní identity, následně může být tato skutečnost sdělena i ostatním (tzv. vnější coming out). Coming out je často nezbytný kvůli společenské heteronormativitě, v jejímž rámci je předpokládána heterosexuality a genderová identifikace v souladu s biologickým pohlavím. Z tohoto důvodu není coming out vyžadován u osob, jejichž orientace a identita odpovídají těmto normám. (Stehlíková 1995)

2.1.1 Dospívání a puberta

Dospívání je klíčové období lidského vývoje, během kterého jedinec prochází zásadními fyzickými, psychickými i sociálními změnami. Podle Eriksona (1968) je hlavním úkolem této etapy hledání vlastní identity a vyrovnávání se s novými rolami ve společnosti. Dospívání, často vymezené věkově mezi 11 až 22 lety, je charakterizováno hormonálními

změnami, které vedou k biologické dospělosti, ale také k psychologickým výzvám, jako je utváření sebevědomí a hodnotového systému (Langmeier a Krejčířová 2006). Jak uvádí Jessor (1991), během tohoto období dochází k experimentování s různými formami chování, které mohou zahrnovat jak pozitivní rozvojové zkušenosti, tak rizikové aktivity. Dospívání je tedy nejen obdobím růstu, ale také fází, která klade vysoké nároky na jedince i jeho sociální prostředí.

Puberta je období biologických a hormonálních změn, které vedou k pohlavní dospělosti a významně ovlivňují fyzický i psychický vývoj jedince. Světová zdravotnická organizace (WHO 2014) ji vymezuje přibližně mezi 9. a 15. rokem života, přičemž její průběh je individuální a ovlivněný genetickými i environmentálními faktory. Podle Tannerovy klasifikace (Tanner 1962) se puberta skládá z několika fází charakterizovaných postupným vývojem sekundárních pohlavních znaků, jako je růst ochlupení, změny tělesné kompozice a hormonální aktivita. Významné jsou i psychologické dopady puberty – podle Blakemorea et al. (2010) se v této fázi mění emocionální prožívání, zvyšuje se citlivost na sociální podněty a dochází k rozvoji abstraktního myšlení. Puberta tak představuje klíčovou etapu lidského vývoje, která ovlivňuje nejen tělesný růst, ale také sebepojetí a vztahy s okolím. Lze konstatovat, že výše uvedené poznatky jsou v souladu s publikacemi současných českých odborníků v oblasti vývojové psychologie (Vágnerová a Lisá 2021; Thorová 2015)

Téma puberty a jejího vlivu na vnímání identity je rovněž často spojováno s otázkou vzdělávání o LGBTQ+ tématech v raném věku. V této souvislosti se vyjádřil Tim Ramsey (2019) ve svém TedTalku *„Is My Child Too Young To Learn About Being Gay?“*, které otevírá diskuzi, kdy by děti měly být s těmito otázkami seznamovány:

Tim Ramsey je zakladatelem neziskové organizace Just Like Us, jejímž cílem je přispívat k pozitivním společenským změnám ve prospěch osob z LGBT+ komunity. Organizace využívá princip peer podpory – jejími pracovníky jsou mladí lidé, kteří se sami identifikují jako součást této komunity. Tito školení dobrovolníci navštěvují školy, pořádají besedy a usilují o to, aby bylo vnímání LGBT+ témat veřejností přirozené, otevřené a respektující. Svou činností posilují sebevědomí mladých lidí, kteří již k menšinové sexuální či genderové identitě patří, ale také těch, kteří si svou identitu teprve uvědomují. Současně apelují na většinovou společnost, aby vůči těmto lidem zaujímal přátelský a chápavý postoj. Zásadní roli hraje vytváření prostoru pro porozumění i u osob, které se k LGBT+ komunitě

nehlásí, nemají o téma zájem, nebo jej dokonce odmítají. Patří sem rovněž značná skupina těch, kteří vnímají LGBT+ problematiku jako vzdálenou a nevědí, jak na ni adekvátně reagovat. (Ramsey 2019)

Tim Ramsey poukazuje na významnou roli rodičů ve formování hodnot a postojů dítěte, včetně vztahu k vlastní sexuální či genderové identitě. Upozorňuje, že v mnoha rodinách chybí otevřená komunikace o tématech souvisejících s LGBT+ komunitou, čímž rodiče – byť nevědomky – podporují představu, že heterosexuální orientace je výchozí nebo „správná“. Tento implicitní model, kdy jsou děti předkládány jako normativní vzory výhradně heterosexuální vztahy (například v podobě samotného rodičovského páru), může v dítěti vyvolávat přesvědčení, že jen heterosexuality je společensky přijatelná. (Ramsey 2019)

Přibližně 10 % populace se neidentifikuje jako heterosexuální nebo patří do širší LGBT+ komunity. (Stonewall 2018) Děti, které vyrůstají v prostředí, kde je homosexualita tabuizována nebo marginalizována, mohou vnímat svou jinakost jako něco, co je třeba skrývat. V důsledku toho u nich může docházet k vnitřnímu konfliktu, pocitům studu či touze být „normální“ – tedy heterosexuální – aby zapadly do převládajícího obrazu světa, který znají z domova. Výzkumy uvádějí, že v průměru trvá přibližně tři a půl roku (Human Rights Campaign 2018) od chvíle, kdy si dítě uvědomí svou neheterosexuální orientaci, než se s touto informací svěří někomu dalšímu. (Ramsey 2019)

Stejně jako se Ramsey se svou organizací *Just Like Us* snaží šířit informace o LGBT+ komunitě včas a srozumitelným způsobem, měli by obdobný přístup zaujímat i pracovníci NZDM. Jejich role spočívá nejen v poskytování informací, ale také ve vytváření podpůrného a bezpečného prostředí pro otevřenou diskusi a osobní rozvoj klientů.

Při osvětové činnosti zaměřené na témata spojená s LGBT+ komunitou nelze spoléhat výhradně na školní prostředí. Ne všechny školy jsou připraveny se těmito otázkami zabývat – mohou je považovat za nevhodné, kontroverzní či nedůležité. V případě, že se žák ke své sexuální nebo genderové identitě nesvěří, nemusí pedagogický sbor vůbec tušit, kolik LGBT+ studentů se ve škole skutečně nachází. Tito jedinci tak často zůstávají v izolaci a čelí tlaku společenských stereotypů, historickému i současnému odmítání, stigmatizaci a v některých případech i diskriminaci. Tyto faktory mohou zásadně ovlivnit jejich duševní zdraví i vzdělávací dráhu. (Ramsey 2019)

Ilustrativní je modelová situace, kterou popisuje Tim Ramsey na základě zkušeností z Velké Británie. Uvádí příklad školy s tisícovkou žáků, z nichž 999 vyrůstá v heterosexuálních domácnostech. Přesto lze na základě dostupných výzkumů předpokládat, že přibližně 70 až 100 z těchto žáků se identifikuje jako LGBT+. Tento počet přitom nemusí být konečný, protože rostoucí počet mladých lidí se dnes identifikuje mimo binární rámec heterosexuality. Tím vzniká generační disonance mezi sexuální orientací rodičů a jejich dětí, která může vést k neporozumění, mlčení nebo odmítání. (Ramsey 2019)

Z uvedeného vyplývá, že je důležité začít s dětmi o sexualitě hovořit co nejdříve. V opačném případě v nich může nevědomky vzniknout dojem, že heterosexuality je jedinou správnou a přijatelnou formou vztahového života, zatímco odlišná identita je stigmatizující odchylkou. Tato představa se může negativně projevit zejména v období dospívání, které je samo o sobě obdobím vysoké psychické zranitelnosti. (Ramsey 2019)

Statistiky potvrzují, že mladí lidé z LGBT+ komunity jsou oproti svým heterosexuálním vrstevníkům čtyřikrát náchylnější k sebevražedným myšlenkám a přibližně dvakrát častěji se uchylují k sebepoškození. Významná část (přibližně 60 %) uvádí, že jejich identita má negativní dopad na jejich školní výkon (Stonewall 2018). Pokud navíc zohledníme průměrnou dobu trvání mezi uvědoměním si své identity a svěřením se jiné osobě, která činí zhruba tři a půl roku, je zřejmé, že se jedná o vysoce rizikové období. (Ramsey 2019)

Ramsey zdůrazňuje, že otázka „kdy“ začít děti seznamovat s LGBT+ tématy nemá univerzální odpověď. Upozorňuje však na zajímavý rozpor: nikdo nezpochybňuje vhodnost výchovy k heterosexuality od útlého věku. Rodiče přirozeně předávají modely heterosexuálních vztahů prostřednictvím vlastního soužití, veřejných projevů náklonnosti, pohádek či běžného mediálního obsahu. Stejně jako se rasismus netýká pouze menšinových etnik a rovnost pohlaví není výhradně ženskou záležitostí, měla by být i témata spojená s LGBT+ komunitou chápána jako součást širší společenské diskuse, která se týká všech. (Ramsey 2019)

2.2 Historie LGBT+

Historie a současné přístupy k LGBT+ tématům ukazují, jak se jejich vnímání ve společnosti proměňovalo. Veřejné postoje se v průběhu času vyvíjely vlivem různých faktorů, od sociálních hnutí až po změny v mediálním zobrazování. Místo právních a

kulturních aspektů je klíčové zaměřit se na to, jak se měnilo chápání těchto identit a jaké reakce to ve společnosti vyvolávalo.

Historické a kulturní záznamy dokládají existenci homosexuality napříč všemi známými civilizacemi, bez ohledu na to, zda byla v dané společnosti přijímána, nebo naopak potlačována. Například Bailey et al. (2016) ve své publikaci *Sexual Orientation, Controversy, and Science* uvádějí doklady homosexuálního chování již z období mezolitu. Odkazují mimo jiné na jeskynní malby, které zobrazují sexuální akt mezi dvěma muži, a na pohřebiště, v nichž byly nalezeny mužské ostatky spolu s artefakty typicky spojovanými se ženami. Tyto nálezy lze interpretovat jako možné důkazy existence transgender osob již v prehistorické době.

Homosexualita se historicky nevztahovala pouze na muže. Z ženské perspektivy bývá často zmiňováno dílo řecké básničky Sapphó, která již v 7. století př. n. l. oslavovala romantickou a vášnivou lásku mezi ženami. Tato skutečnost ilustruje, že homosexualita je přirozenou součástí lidských dějin bez ohledu na pohlaví. (Bailey 2016)

Vztah společnosti k homosexualitě byl v minulosti ovlivňován spíše kulturním než časovým kontextem. Zatímco ve starověkém Řecku byla láska mezi osobami stejného pohlaví vnímána jako běžná součást společenského života a měla dokonce idealizované postavení, v jiných oblastech – například ve starověkém Izraeli – byla homosexualita označována za hříšnou a morálně nepřijatelnou (Moris 2018). Tato kulturní variabilita ukazuje, že společenské postoje k odlišné sexuální orientaci byly historicky velmi různorodé a že vnímání homosexuality bylo vždy úzce provázáno s konkrétním kulturním a náboženským kontextem.

Moris (2018) uvádí také historické doklady o jednotlivcích, kteří žili v jiném genderovém vyjádření, než jaké jim bylo přiřazeno při narození. Mezi takové případy patří například tzv. „ženské manželky“ v tradičních keňských komunitách nebo koncept „dvojího ducha“ (two-spirit) u domorodých obyvatel Severní Ameriky, který zahrnuje specifické role lidí s nebinární genderovou identitou v rámci jejich kultury. V historických záznamech lze rovněž nalézt množství případů, kdy se ženy vydávaly za muže – zejména v období raného novověku v Evropě a Americe. Důvody těchto přeměn mohly být různé: například snaha získat přístup ke vzdělání, zaměstnání nebo vyššímu společenskému postavení, které bylo ženám v dané době upíráno. Nicméně část těchto případů lze s vysokou mírou

pravděpodobnosti interpretovat jako projevy transgender identity. Často bylo biologické pohlaví jedince odhaleno až po jeho smrti.

Vědecký zájem o lidskou sexualitu a její rozmanitost začal v Evropě výrazně narůstat v 19. a počátkem 20. století. Průkopníky v této oblasti byli lékaři a badatelé jako Karl Westphal, Richard von Krafft-Ebing či Havelock Ellis. Tito vědci se snažili kategorizovat a pochopit různé sexuální orientace – například homosexualitu nebo bisexualitu – a jejich místo ve společnosti. Ačkoli někteří z nich uznávali přirozenou existenci těchto orientací, některé projevy sexuální identity či chování byly tehdy označovány jako „třetí pohlaví“ (third sex) a vnímány jako odchylky či dokonce známky degenerace. (Weiss 2010)

Na tyto rané výzkumy navázal Magnus Hirschfeld, který v roce 1919 založil v Berlíně Institut für Sexualwissenschaft (Institut pro sexuální vědu). Tento institut sehrál zásadní roli v rozvoji vědeckého poznání v oblasti sexuality a genderu, shromažďoval rozsáhlou dokumentaci a nabízel i lékařskou a psychologickou pomoc. Jeho činnost však byla ukončena po nástupu nacistického režimu, kdy došlo ke zničení archivu i k represím vůči sexuálním menšinám. (Weiss 2010)

Po druhé světové válce se k výzkumu sexuality vrátil Alfred Kinsey. Jeho studie z roku 1947 ukázala, že homosexuální přitažlivost je v lidské populaci mnohem běžnější, než se dosud předpokládalo. Kinseyho práce významně přispěla k destigmatizaci homosexuality a stala se základem pro další výzkum v oblasti lidské sexuality. (Weiss 2010)

V roce 1974 došlo k zásadnímu posunu v přístupu k homosexualitě v oblasti psychiatrie, když byla Americkou psychiatrickou asociací (APA) oficiálně odstraněna z *Diagnostického a statistického manuálu duševních poruch* (DSM) jako psychická porucha. K tomuto rozhodnutí významně přispěl výzkum americké psycholožky Evelyn Hooker, jejíž studie prokázaly, že homosexuální orientaci nelze identifikovat na základě výsledků psychodiagnostických nástrojů, jako je například Tématický apercepční test (TAT). Hooker ukázala, že homosexuální a heterosexuální muži vykazují ve výsledcích testů obdobné psychologické charakteristiky, čímž zásadně zpochybnila tehdejší patologizující narativ homosexuality. (Weiss 2010)

Vývoj hnutí LGBT+ v České republice po roce 1989 je odbornou literaturou často rozčleněn do čtyř hlavních fází. První, tzv. konstrukční fáze, byla zaměřena primárně na budování komunity, pořádání společensko-kulturních akcí a posilování vnitřní identity

hnutí. V této etapě šlo především o aktivizaci členů komunity a vytváření bezpečných prostorů pro sdílení a sebepřijetí. (Goláč 2021)

Druhá fáze přinesla diverzifikaci v rámci LGBT+ organizací, přičemž výrazněji se začaly profilovat například lesbické iniciativy. V této etapě se také objevily první snahy přenést problematiku práv sexuálních menšin do širšího veřejného a politického diskurzu. Zásadním tématem se stala otázka právního uznání stejnopohlavních vztahů. (Goláč 2021)

Třetí fáze byla charakterizována intenzivními kampaněmi za přijetí zákona o registrovaném partnerství. V rámci hnutí došlo ke generační výměně vůdčích osobností a k dalšímu ideovému i organizačnímu členění aktivistické scény. (Goláč 2021)

Čtvrtá fáze, která se datuje od přijetí zákona o registrovaném partnerství v roce 2006, přinesla jistou fragmentaci hnutí. Došlo k oslabování celostátních zastřešujících struktur a naopak k posilování samostatných a lokálních iniciativ. Tato etapa je charakteristická větší pluralitou přístupů a rozmanitostí strategií jednotlivých skupin. (Goláč 2021)

2.3 LGBT+ v současné společnosti

V současném informačním světě je šíření informací a názorů pomocí různých platforem důležitým aspektem v téměř jakémkoli poli společnosti a LGBT+ zde není žádnou výjimkou. Existuje široké množství tvůrců (ať již přímo influencerů nebo menších kanálů), kteří jsou spojeni s komunitou a sdílejí svůj názor na rozličných platformách. Názor několika konkrétních osob, šířený pomocí informačních technologií, bude rozebrán, ať už prostřednictvím YouTube tvorby nebo přednášek na platformách, jako je např. TED Talk.

2.3.1 Ross Rossouw

Tématem vlivu kulturních vzorců a společenských očekávání na formování identity a sebehodnocení osob z LGBT+ komunity se ve svých vystoupeních i textech opakovaně zabývá jihoafrický řečník a aktivista Ross Rossouw. Od roku 2015 působí jako učitel na škole KCISLK na Tchaj-wanu. Ve svém vystoupení na konferenci TEDxYouth@KCISLK sdílí osobní zkušenosti a postřehy týkající se výzev, kterým čelí menšinové skupiny, zejména v kontextu vyrůstání v heteronormativní společnosti. Upozorňuje na to, jak hluboce může být jedinec ovlivněn kulturním prostředím, v němž vyrůstá, a jaké důsledky může mít absence reprezentace odlišných identit v každodenním životě. Ve svém zamyšlení se zaměřuje na fenomén normativního posuzování, které společnost nevědomky aplikuje na

jednotlivce, a poukazuje na paradox, v němž se současná společnost nachází – oslavuje individualitu, avšak zároveň klade důraz na přizpůsobení se většinovým normám.

V rámci rodinných setkání bývá často pokládána řada otázek typu: „Kdy si najdeš přítelkyni?“ nebo „Kdy se oženíš?“. Takto formulované dotazy mohou být pro osoby z LGBT+ komunity zraňující, jelikož předpokládají určité „normativní“ životní trajektorie, s nimiž se všichni identifikovat nemohou. V některých případech mohou mít tyto otázky dlouhodobý negativní dopad na psychický vývoj a sebepojetí jedince, přičemž jejich účinek může přetrvávat až do pozdního věku. (Rossouw 2024)

Je třeba si uvědomit, že očekávání odpovědí na podobné otázky jsou kulturně podmíněná. Utvářejí se v prostředí, v němž jedinec vyrůstá, a jsou zprostředkovávána prostřednictvím knih, filmů, hudby či dalších kulturních produktů. Kromě toho hraje významnou roli i společenský a náboženský kontext, ve kterém se dítě formuje. Ve většině západních společností je stále dominantní kultura postavená na heteronormativních hodnotách, která považuje heterosexuálnost za výchozí a normativní formu sexuální orientace. (Rossouw 2024)

Prostřednictvím médií, školského systému i dalších institucí, jako je například parlament, je pak nepřímo sdělováno, jaká identita je společensky akceptovatelná a očekávaná. Pokud jsou děti a dospívající opakovaně vystavováni příběhům, v nichž muž zachraňuje ženu v nesnázích, nebo poslouchají milostné písně tematizující výhradně vztahy mezi mužem a ženou, bez možnosti konfrontace s alternativními modely, vzniká informační nerovnováha. Nedostatek pozitivních reprezentací odlišných identit v kultuře pak může vést k vnitřnímu konfliktu a pocitu nenáležitosti. (Rossouw 2024)

Chybějící kulturní vzory, které by normalizovaly odlišnosti a prezentovaly je jako legitimní součást společnosti, přispívají k tomu, že si mladí lidé nejsou schopni potvrdit vlastní hodnotu a vnímat svou existenci jako „v pořádku“. V tomto kontextu je důležité upozornit na riziko, které vyplývá z tendence hodnotit jednotlivce na základě společenských standardů, jako by se jednalo o předměty, které lze rozdělit na „správné“ a „nesprávné“. Toto nepsané pravidlo bývá aplikováno nejen na jednotlivce v rámci vlastní společnosti, ale často i na jiné národy, etnické skupiny, náboženství či jiné odlišnosti. Hodnocení toho, co je „dobré“ či „špatné“, „normální“ či „odlišné“, pak slouží jako nástroj nevědomého vymezování hranic společenské přijatelnosti. (Rossouw 2024)

Zmiňovaný autor upozorňuje na to, že podobný způsob hodnocení by měl být vyhrazen spíše věcem než lidem. Lidská existence by neměla být podrobována normativnímu posuzování založenému na kulturně podmíněných očekáváních. V současnosti přitom přetrvává paradoxní situace: na jedné straně je společnost orientována na individualismus a oslavu jedinečnosti, na straně druhé v ní přetrvává silná tendence posuzovat jedince podle toho, do jaké míry odpovídají normám dané společnosti. (Rossouw 2024)

Ross Rossouw ve svém vystoupení upozorňuje na historické a kulturní souvislosti, které vedly ke vzniku a globálnímu rozšíření heteronormativních hodnot. Podle jeho výkladu došlo ke kulturnímu ukotvení heterosexuality jako „jedině správné“ formy vztahu především v souvislosti s rozvojem křesťanství a následnou evropskou kolonizací. Právě koloniální expanze umožnila, aby byly tyto hodnoty vnuceny i společnostem, které původně projevovaly vůči sexualitě větší míru tolerance. (Rossouw 2024)

Jako příklad uvádí Rossouw oblast Blízkého východu, kde v období 13. a 14. století existovala literární díla – zejména poezie – oslavující romantické vztahy mezi muži. V této době nebyla homosexualita společensky stigmatizována. K zásadní změně však došlo v roce 1885, kdy britská koloniální vláda zavedla zákon kriminalizující homosexuální chování. Tento legislativní krok byl podle Rossouwa součástí širší snahy o kontrolu, disciplinaci a potlačení tehdejší relativně liberální a otevřené islámské kultury. (Rossouw 2024)

Ačkoli měly koloniálně podmaněné země vlastní historické hodnoty a kulturní normy, mnohé z nich zůstávají i v současnosti negativně ovlivněny dědictvím kolonialismu. Podle dat Mezinárodní asociace ILGA (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association) jsou v současné době stejnopohlavní vztahy trestné ve více než polovině států, které v minulosti spadaly pod britskou koloniální nadvládu. (Rossouw 2024)

2.3.2 Karel Kovář

Na české mediální scéně se problematikou coming outu a jeho dopadem na okolí veřejně zabýval i Karel Kovář, známý pod uměleckým pseudonymem Kovy. Tento populární youtuber a influencer popsal svou osobní zkušenost s coming outem jak ve svých videích, tak ve své knize. Byl jedním z prvních výrazně sledovaných tvůrců na české platformě YouTube, kteří se k tomuto kroku veřejně odhodlali. Jeho cílem bylo poskytnout podporu mladým lidem, kteří se nacházejí v podobné životní situaci, a zároveň přispět k boření stereotypů a mýtů spojených s LGBT+ komunitou. (Kovář 2018)

Kovář se netajil obavami z možného odmítnutí ze strany veřejnosti a z reakcí svých sledujících. Vzhledem k tomu, že jeho práce je výrazně závislá na veřejném mínění a zpětné vazbě publika, obával se i případného poklesu zájmu o svou tvorbu. Coming out proto dlouhodobě odkládal. Popisoval, že již od raného věku pociťoval odlišnost od svého okolí a dlouhou dobu si přál, aby nebyl gay, neboť měl za to, že by tím lépe vyhověl společenským očekáváním, která favorizují heterosexuálnost jako normu. (Kovář 2018)

Ve svém vyprávění se zmiňuje také o tom, že se často setkával s názorem, podle kterého je homosexuální orientace otázkou volby. V důsledku těchto tlaků se snažil svou identitu potlačit a navazoval romantické vztahy s osobami opačného pohlaví. Tento proces pro něj však byl emočně vyčerpávající a zároveň postrádal jakékoli podpůrné zázemí – neznal nikoho z LGBT+ komunity a pociťoval silný pocit izolace. (Kovář 2018)

Ke smíření se svou identitou došlo až poté, co aktivně vyhledal informace na internetu a získal širší povědomí o problematice LGBT+. Následně se postupně svěřil nejprve blízkým přátelům a později také rodičům. I zde však popisoval obavy z negativního přijetí ze strany rodiny. Coming out pro něj představoval výrazné emoční zatížení. (Kovář 2018)

Ve svém veřejném vyjádření Kovář uvádí, že by si přál společnost, v níž by nebyla sexuální orientace objektem hodnocení. Coming out by podle něj měl být vnímán jako běžná a soukromá součást života, nikoli jako mimořádná událost nebo dokonce společenské téma hodné veřejné diskuse. Tuto myšlenku shrnuje slovy:

„A i když to tak nemusí vypadat, i když můžete mít pocit, že jste sami, nikdy nejste sami. Vždycky je někdo, s kým si o tom můžete promluvit.“ (Kovář 2018)

2.3.3 Ruben Kaye

Rodiče představují pro většinu jedinců klíčovou oporu v procesu socializace, formování identity a orientace ve světě. V ideálním případě poskytují stabilní zázemí, nabízejí podporu v obtížných životních situacích a slouží jako průvodci při hledání vlastního místa ve společnosti. Přesto je skutečností, že mnozí lidé z LGBT+ komunity se rozhodnou svěřit se svým rodičům až v poslední řadě. Důvodem bývá obava z nepochopení, odmítnutí nebo ztráty důležitého vztahu. (Kaye 2021)

Australský zpěvák, spisovatel a komik Reuben Kaye se k tématu coming outu vyjádřil během svého vystoupení na konferenci TED následovně:

„Věřte mi, každý člověk, který si prošel coming outem, si pamatuje ten den, tu noc. Každý malý detail. A pamatuje si reakce jejich rodičů a kamarádů. Je to do nás vypálené jako značka a zůstává s námi navěky. Protože, když řekneme své rodině ‚jsem gay, jsem bi, jsem trans, jsem queer‘, to, o co doopravdy žádáme, je: ‚Jsem v pořádku?‘ Protože svět mi říká, že nejsem.“ (Kaye 2021)

Tato výpověď poukazuje na hluboký emoční dopad, který coming out může mít, a na skutečnost, že nejde pouze o sdělení určité identity, ale často o hledání potvrzení vlastní hodnoty v očích nejbližších. Proces coming outu se tak stává nejen osobním, ale i interpersonálním aktem, jehož význam je formován nejen vnitřní připraveností jedince, ale také očekáváním přijetí ze strany okolí.

II PRAKTICKÁ ČÁST

3 DESIGN VÝZKUMU

Praktická část se zaměřuje na prožívání členů LGBT+ komunity, kteří zároveň navštěvují NZDM. Nalezení odpovědí na výzkumné otázky si klade za cíl zhodnotit současnou situaci porozumění pracovníků NZDM k citlivému tématu a jejich schopnost s těmito klienty pracovat. Výzkumný soubor zde tvoří klienti NZDM, kteří se aktivně hlásí k příslušnosti k LGBT+ komunitě. Vzhledem k charakteru tématu byl jako metoda pro sběr dat použit kvalitativní výzkum, konkrétně ve formě polostrukturovaného rozhovoru.

3.1 Cíle výzkumu

Hlavním cílem práce bylo prostřednictvím kvalitativní analýzy rozhovorů s mladými LGBT+ uživateli NZDM porozumět tomu, jak je tato služba vnímána v kontextu procesu sebepoznání a utváření identity v období dospívání. Výzkum se zaměřoval na to, zda a jakým způsobem může NZDM představovat bezpečný a podpůrný prostor pro mladé lidi, kteří se vyrovnávají s otázkami spojenými se svou sexuální orientací či genderovou identitou.

Aby mohl být tento hlavní cíl naplněn, byly vymezeny následující dílčí výzkumné cíle:

- Zmapovat formy podpory, které mladí LGBT+ uživatelé ze strany pracovníků NZDM vnímají jako nejvýznamnější.
- Prozkoumat roli pracovníků NZDM v procesu sebepoznání a hledání podpory při coming outu.
- Zjistit, jak mladí LGBT+ lidé vnímají dopad heteronormativních očekávání a nedostatku reprezentace na své pocity izolace a odlišnosti.
- Analyzovat způsoby, jakými mladí LGBT+ lidé vyhledávají informace týkající se své identity, a porozumět důvodům, které je k těmto formám vede.

Výzkum tak poskytuje komplexní pohled na zkušenosti LGBT+ mládeže v kontextu NZDM, a to jak z hlediska individuálních potřeb, tak i širších společenských souvislostí ovlivňujících proces formování identity.

3.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

- Je NZDM uživateli vnímáno jako zásadní opora v procesu sebepoznání a utváření identity v období dospívání?

Dílčí výzkumné otázky:

- Jaké formy podpory ze strany pracovníků NZDM považují mladí LGBT+ uživatelé za nejdůležitější?
- Jakou roli sehrávají pracovníci nízkoprahových NZDM v procesu sebepoznání a hledání podpory u mladých LGBT+ osob při coming outu?
- Jak dospívající LGBT+ jedinci vnímají vliv heteronormativních očekávání a nedostatku reprezentace na své pocity izolace a odlišnosti?
- Jakým způsobem a proč mladí LGBT+ lidé vyhledávají informace o tématech týkajících se jejich identity?

3.3 Výzkumný soubor

Účastníci tohoto výzkumu byli záměrně vybráni tak, aby odpovídali zkoumanému tématu. Jak uvádějí Švaříček a Šed'ová (2014), výběr respondentů by měl vždy vycházet z výzkumného problému a formulovaných výzkumných otázek.

3.3.1 Výzkumný soubor a kritéria výběru respondentů

Výzkumný soubor byl tvořen uživateli NZDM působících ve Zlínském a Jihomoravském kraji. Při výběru respondentů byla uplatněna specifická kritéria, která měla zajistit relevantnost zjištění vzhledem k cíli výzkumného šetření.

Zásadní podmínkou pro zařazení do výzkumu bylo, aby se dotazovaní jedinci veřejně či v soukromí hlásili (nebo v minulosti hlásili) ke komunitě LGBT+. Dále bylo zohledněno vývojové období respondentů – záměrně byli osloveni jedinci v adolescenci, kteří se aktivně zabývají hledáním vlastní identity. Aby bylo možné vyloučit, že se jedná o přechodnou vývojovou fázi nebo o pouhé experimentování, bylo stanoveno, že respondenti se museli za členy LGBT+ komunity považovat minimálně po dobu tří let.

Dalším důležitým kritériem byla prokazatelná a dlouhodobá zkušenost s využíváním služeb NZDM. Mezi konkrétní požadavky patřilo, že respondent navštěvuje dané zařízení alespoň tři roky, účastnil se klubových večerů nebo dalších tematických akcí, navázal hlubší vztah s konkrétním pracovníkem (nejčastěji v roli klíčového pracovníka) a zároveň chápe význam tohoto vztahu z pohledu podpory a spolupráce.

Tato kritéria byla zvolena s cílem pracovat s výpověďmi osob, které mají nejen relevantní životní zkušenost v rámci tématu LGBT+ identity, ale také hlubší vztah ke službě, jejíž prostředí je v rámci výzkumu analyzováno.

Pro účely tohoto výzkumu byly vybrány čtyři osoby, které splňovaly všechna výše uvedená kritéria. Výběr byl proveden záměrně (účelově), s cílem získat co nejhlubší a nejrelevantnější vhled do zkoumané problematiky.

S ohledem na ochranu osobních údajů a etické zásady výzkumné práce byla identita respondentů anonymizována. Všechny jmenné údaje uvedené v textu jsou pseudonymy, které neumožňují zpětnou identifikaci osob. Anonymizace se vztahuje rovněž na další rozpoznatelné informace, které by mohly vést k identifikaci konkrétního uživatele či zařízení.

Tabulka 1 Respondenti

Repondent	Sexuální orientace a genderová identita	Návštěvnost NZDM
Karel	Transgender (z ženy na muže)	7 let
Klárka	Lesba	3 roky
David	Gay	3 roky
Lukáš	Bisexuál	6 let

3.3.2 Etická dimenze výzkumného šetření

Při realizaci výzkumného šetření je kladen důraz na ochranu osobních údajů a zachování anonymity respondentů (Miovský 2006). Z tohoto důvodu je považováno za nezbytné dodržení etických zásad a principů, mezi něž patří především zajištění anonymity účastníků. Členové komunity LGBT, kteří navštěvují NZDM, byli na začátku výzkumu informováni o jeho průběhu a cílech. Zároveň byl vyžádán jejich informovaný souhlas s pořízením audiozáznamu rozhovorů. Veškerá získaná data z rozhovorů a dotazníků byla uchovávána v důvěrném režimu a osobní údaje byly anonymizovány tak, aby nemohlo dojít k identifikaci konkrétních osob ani k jejich poškození. V průběhu celého šetření byly

důsledně respektovány dva klíčové etické principy – princip důvěrnosti a princip informovaného souhlasu (Švaříček a Šedřová 2014). Výzkumná data byla následně analyzována pomocí metody tematické analýzy.

3.4 Pojetí výzkumu

Pro účely této práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Data byla získána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s mladými uživateli NZDM, kteří se identifikují jako součást LGBT+ komunity. Rozhovory byly následně analyzovány pomocí tematické analýzy (Braun 2022) s využitím induktivního kódování, které umožnilo identifikovat klíčová témata a významy vycházející přímo z výpovědí respondentů, bez předem stanoveného teoretického rámce.

4 TAZATELSKÉ SCHÉMA

Vzhledem k povaze výzkumu, který se zaměřuje na citlivá a osobně prožitková témata spojená s identitou, podporou a zkušenostmi mladých lidí z LGBT+ komunity, bylo zvoleno polostrukturované tazatelské schéma. Tento přístup umožnil vytvořit rámec pro rozhovor, přičemž zároveň ponechal dostatek prostoru pro individuální rozvinutí odpovědí a důraz na aspekty, které jsou pro jednotlivé respondenty významné.

Tazatelské schéma bylo navrženo s ohledem na bezpečí a komfort účastníků výzkumu. Otázky postupují od neutrálních a obecných témat (věk, doba docházky do NZDM) směrem k hlubším oblastem osobní zkušenosti (vnímání identity, coming out, reakce okolí), přičemž respektují zásadu dobrovolnosti odpovědí. Respondentům bylo nabídnuto, že mohou některé otázky přeskočit nebo na ně odpovědět pouze v obecné rovině.

Schéma se tematicky zaměřuje na několik oblastí: celkovou zkušenost s NZDM, atmosféru v zařízení ve vztahu k LGBT+ tématům, mezilidské vztahy mezi uživateli a pracovníky, rodinné zázemí, přístup společnosti, existenci podpůrných vazeb, zkušenosti s preventivními programy a zpětnou vazbu na možné zlepšení služeb. Otázky byly formulovány tak, aby podporovaly otevřenost, reflektivitu a možnost vlastní interpretace.

Použití tohoto typu schématu mělo za cíl nejen získat hlubší porozumění individuálním zkušenostem respondentů, ale také vytvořit prostor, v němž může být jejich hlas slyšen v celé své autenticitě.

Tabulka 2 Tazatelské schéma

Tematická oblast	Otázky
1. Úvodní informace	- Kolik je ti let? - Jak dlouho navštěvuješ NZDM? - Pokud chceš sdílet: Jak se identifikuješ v rámci LGBT+ spektra? - Kdy sis toho začal/a všimnout a jak se to vyvíjelo?
2. Zkušenost s NZDM	- Jak bys celkově popsal/a svoji zkušenost s NZDM (bez ohledu na LGBT+ témata)? - Jak vnímáš NZDM jako místo bezpečné/přátelské pro LGBT+ lidi? - Jaká bývá atmosféra v klubu? - Co se ti líbilo? - Co bys změnil/a, nebo by sis přál/a jinak?
3. Společnost a srovnání	- Jaké jsou tvé zkušenosti mimo NZDM (např. ve škole, v práci)? - Připadá ti, že je klub jiný než „zbytek světa“? V čem?
4. Vztahy v klubu	- Jak tě vnímají ostatní uživatelé klubu při tématech LGBT+? - Máš v klubu přátele, kteří tě podporují i mimo komunitu LGBT+? - Mluví se ti lépe o LGBT+ tématech s lidmi z klubu, nebo mimo něj? - Kolik lidí s tebou mluví o LGBT+ otevřeně – spíš v NZDM, nebo mimo něj?
5. Rodina a přijetí	- Jak tvoji identitu vnímali rodiče dříve? - A jak to vnímají dnes? - Pomohli ti pracovníci NZDM s coming outem nebo jeho přípravou?
6. Sociální síť podpory	- Kdo tvoří tvoji síť podpory? - Máš někoho, komu se svěřuješ? - V čem ti pomáhají kamarádi, pracovníci, rodiče? - Koho z nich bys označil/a jako největší oporu?
7. Programy a informace	- Účastnil/a ses v NZDM nějakých programů s LGBT+ tematikou? - Pomohly ti? Proč? - Využil/a jsi nějaké informace v životě? - Jaké formy podpory nebo témata bys uvítal/a do budoucna?
8. Otevřenost a konflikty	- Můžeš se v NZDM otevřeně bavit o LGBT+ tématech? - Jak se při tom cítíš s pracovníky? - A jak s ostatními uživateli? - Zažil/a jsi narážky, šikanu nebo konflikt kvůli LGBT+ tématům? - Jak reagovali pracovníci a ostatní?
9. Návrhy a zlepšení	- Co by podle tebe mohli pracovníci nebo NZDM zlepšit? - Napadá tě konkrétní téma, ve kterém by bylo užitečné mít víc informací nebo podpory?

5 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Kapitola se zaměřuje na prezentaci zjištěných dat z výzkumného šetření a jejich následnou interpretaci. V jednotlivých podkapitolách jsou představeny klíčové poznatky, které odpovídají na stanovené výzkumné otázky. Shrnutí těchto výsledků a jejich celkové zhodnocení jsou obsaženy v závěrečné části práce.

5.1 Moje zkušenosti s NZDM

NZDM jsou uživateli často vyhledávána především pro svou uvolněnou atmosféru, možnost setkávání s vrstevníky a trávení volného času dle individuálních preferencí. Významným přínosem těchto zařízení je rovněž vytvoření prostoru, v němž mohou mladí lidé zůstat autentičtí a vyjadřovat sami sebe bez obav z odsouzení. Současně je NZDM vnímáno jako bezpečné prostředí, jehož udržování je aktivně zajišťováno pracovníky zařízení.

Bezpečný a respektující prostor je podporován souborem pravidel, která platí rovnoměrně pro všechny uživatele. V případě jejich porušení bývají uplatněny předem stanovené sankce, čímž je zajištěna konzistence v přístupu a zároveň prevence nežádoucího chování. Jak uvádí Matoušek (2015), jedním z klíčových prvků práce s ohroženou mládeží je vytváření stabilního a předvídatelného prostředí, v němž je možné kombinovat volnost s jasně vymezenými hranicemi a důsledností v jejich uplatňování.

Klárka navštěvuje NZDM již tři roky, tedy od chvíle, kdy jí to věk poprvé umožnil. O existenci NZDM se dozvěděla od starší kamarádky ze školy, která měla s tímto prostředím vlastní zkušenost a sdílela s ní pozitivní dojmy. Motivace k první návštěvě byla podpořena právě doporučením, zvědavostí a společným plánem jít se do zařízení podívat: „*No... řekla mi o tom jedna kámoška ze školy. Ona je v osmičce, aspoň myslím. Ona je to vlastně starší ségra mojí spolužačky. Prej tam už chodila dřív a říkala, že je to tam fajn. Říkala, že tam máme někdy zajít, když mě pustí rodiče, že si tam můžeme eeem něco zahrát anebo si pokecat... asi tak nějak.*“

„*No... a tak jsme se s kámoškou jednou hecly, no...a pak jsme tam začaly tak nějak chodit, no...*“

NZDM vnímá jako prostředí, které se výrazně liší od domácího či školního kontextu. Ve své výpovědi zdůrazňuje především pocit svobody, bezpečí a přijetí. Oceňuje, že se zde nemusí přetvářet ani čelit hodnotícím postojům, které jinak běžně zažívá. Takové

prostředí jí umožňuje být autentická a otevřená, bez strachu z odmítnutí. Právě možnost vyjadřovat se přirozeně, včetně použití neformálního jazyka, je pro ni znakem neformálnosti a důvěrnosti prostředí, které vnímá jako "jiný svět": *„Je to asi docela dobrý. Takovej trochu... jinej svět. Prostě v pohodě... nehučí do nás jak ve škole, jo, to bych tam nechodila. Hlavně je fajn, eee... že...že mě tu nikdo nesoudí, víš? Prostě můžu být sama sebou. Občas můžu říct i něco sprostýho a toš, to bych jinde nemohla. Naši by mě zabili.“*

Motivací k pravidelným návštěvám NZDM je především kontakt s blízkou kamarádkou a společně trávený čas při neformálních aktivitách. Vedle individuálních vztahů však NZDM plní také funkci sociálního prostoru, kde dochází k interakci s dalšími uživateli. Klárka však uvádí, že ochotu zapojit se do společných her podmiňuje tím, aby byli přítomní lidé, se kterými se cítí dobře. Dává tím najevo citlivost vůči atmosféře skupiny a důraz na mezilidské naladění jako klíčový předpoklad pro aktivní zapojení: *„Většinou jen tak kecáme s kámoškou. Někdy taky dáme nějakou deskovku, ale to tam musí být v poho lidi, jinak mě to nezajímá.“*

Z její výpovědi vyplývá, že NZDM pro ni neplní pouze volnočasovou funkci, ale představuje i důležité místo, kde je možné zažívat pocit bezpečí, autonomie a akceptace – hodnoty, které v jiných sociálních prostředích nemusí být samozřejmostí.

Uživatelka Klárka dále popisuje své působení v NZDM jako pozitivní zkušenost. Oceňuje kromě možnosti svobodného rozhodování a autenticity také zároveň přítomnost pravidel, která jasně vymezují hranice chování. Zařízení vnímá jako bezpečný prostor, kde se může obrátit na pracovníky i v případě potřeby řešení citlivých témat, jako je například oblast LGBT+, ačkoli v současné chvíli na takovou konverzaci necítí vnitřní připravenost:

„Jako, tak jako člověk, se tu cítím dobře. Když něco nechci, tak nemusím a když zase něco chci dělat, tak můžu. Jako, musím respektovat ty pravidla, víš, třeba to vo těch sprostých slovech, nebo že nemám liskat Terezu, ale jinak jo... je to takové ... asi bych řekla... safe- Jakože bezpečný prostor. Jakože vím, že kdybych to pak někdy s tím eeem ... LGBT chtěla řešit, že můžu. A myslím že by to bylo v pohodě. Jen se na to teď necítím.“

David navštěvuje NZDM již tři roky, tedy od svých patnácti let. Zařízení se tak stalo stabilní součástí jeho života v období dospívání, kdy začal intenzivněji hledat své místo ve společnosti i sám v sobě. K první návštěvě NZDM se dostal prostřednictvím svého kamaráda, který jej do prostoru přivedl a v počátečních chvílích sehrál roli zprostředkovatele kontaktu s prostředím i s ostatními uživateli. Z počátku se David necítil jistě a chvíli mu

trvalo, než si na nové prostředí zvykl a pochopil, jaké možnosti mu zařízení nabízí. Pocit nejistoty pramenil především z neznalosti pravidel neformálního prostředí a z potřeby zorientovat se v novém sociálním kontextu: „*Hele, kámoš sem chodil a jednou mě prostě dotáhl s sebou. A já jako... no, ze začátku jsem moc nevěděl, co tady jako dělat, ale pak jsem si zvykl.*“

Významnou roli v adaptaci sehrála přítomnost známé osoby, díky níž se mohl postupně zapojit do dění a navázat první kontakty. David popisuje, že počáteční ostych a rozpaky překonal pozorováním ostatních a následným připojením se k činnostem. Zásadní pro něj bylo také to, že nebyl hodnocen na základě vzhledu nebo chování, což přispělo k pocitu uvolnění a přijetí: „*No, jako prvně jsem tam stál jak tvrdý Y, že jo, takový divný, úplně jsem nevěděl, kam se zašít. Ale pak jsem viděl, že tam lidi hrajou hry a kecaj, tak jsem si sedl ke kámošovi. Von tam ty lidi docela znal. Ten mě pak seznámil s pár lidma... a už to bylo lepší. Jako... trochu jsem se cejtil divně, ale nebylo to hrozný. Hlavně, že nikdo neřešil, jak vypadám... co dělám a tak. To bylo docela fajn.*“ Tato zkušenost potvrzuje význam vrstevnického zprostředkování při prvotním kontaktu s nízkoprahovou službou a zároveň poukazuje na důležitost prostředí, které je otevřené, nenáročné a umožňuje přirozenou formu začlenění bez tlaku a očekávání. Právě možnost pozorovat, volně se přidat a nebýt nucen do předem strukturovaných aktivit může pro některé mladé lidi představovat klíčový moment při vytváření vztahu k zařízení.

David uvádí také podobnou zkušenost s NZDM jako Klárka. Navštěvuje jej především kvůli volnočasovým aktivitám, možnosti komunikace s pracovníky i vrstevníky. Oceňuje zejména nenátlakovou atmosféru, která mu umožňuje trávit čas podle vlastního uvážení, a současně přijetí ze strany okolí: „*Je to tu fajn. Jakože... dá se tu prostě chillovat, nikdo na mě netlačí, že musím něco dělat. Občas si zahraju s někým ping-pong, nebo tak něco. No, hmmm a někdy jen tak kecáme. Jakože jo, mám to tu rád.*“ Pravidelný kontakt s prostředím NZDM mu poskytuje prostor pro sociální interakce, trávení volného času, ale také možnost postupného otevírání citlivých témat, souvisejících s jeho identitou a vnitřním prožíváním.

Lukáš je jedním z dlouhodobých uživatelů NZDM, které navštěvuje přibližně od svých třinácti let. V době rozhovoru mu bylo téměř devatenáct let, což znamená, že se službou udržuje kontakt již zhruba šest let. Jeho první zkušenost s NZDM byla zprostředkována prostřednictvím streetworkera, kterého společně s vrstevníky vídal opakovaně ve veřejném prostoru. Až později se dozvěděl, že tento pracovník působí právě v rámci nízkoprahové

služby: „No... to mi mohlo být tak... asi třináct. Takže... to tam chodím asi tak zhruba šest let.“

„Jako, my jsme Kamila znali už dávno, jsme ho potkávali normálně. No a pak jsme zjistili, co vlastně dělá. On postával na nějakých místech a bavil se s lidma... kámoš si dřív myslel, že somruje ciga (smích)... no a ne, no.“

První kontakt s NZDM Lukáš hodnotí pozitivně. Vybavuje si situaci, kdy v patnácti letech vyhledal zařízení s cílem získat odpovědi na otázky, které jej tehdy zajímaly. Vnímá pracovníky jako důvěryhodné a otevřené osoby, které nehodnotí ani neodsuzují. Ocenil rovněž, že měl možnost setkání v soukromí. „To mi mohlo být tak patnáct, to... to jsem už chtěl něco trochu pozjistit a přišlo mi to úplně přirozené, žejo... vím jak ti lidi fungují a vím že mě nijak neodsoudí, a žejo, kde bych měl hledat odpovědi, když vím, že oni jsou fakt v pohodě a dozvím se co potřebuju a ...chápeš... anebo mi to dohledají a řeknou příště. Taky se tam dá jít do soukromí a můžeš říct, že třeba řešíš něco do školy a tak...“

V současné době již Lukáš zařízení nenavštěvuje pravidelně, ale využívá jeho služeb příležitostně – především v situacích, kdy potřebuje pomoc, podporu nebo konkrétní informace: „Jakože ne nějak pravidelně tak jak dřív, teď už jen když něco potřebuju, nebo... to bych musel mít fakt čas“.

Celkově hodnotí atmosféru v NZDM velmi kladně. Oceňuje především volnost a možnost individuálního využití času podle aktuálních potřeb – ať už se jedná o poslech hudby, hraní her, nebo neformální rozhovory s pracovníky či přáteli. V jeho výpovědi zaznívá pocit bezpečí, autonomie a prostor pro sebevyjádření, který je pro něj i jeho vrstevníky důležitý: „No, jo, jasné. Si tam můžu pouštět třeba songy, co chceme, nebo zahrát něco, případně pokecat... Jako, co chceme, to tam jde.“

Karel patří mezi dlouhodobé uživatele nízkoprahového zařízení, které pravidelně navštěvoval již od svých čtrnácti let. V rozhovoru uvádí, že se zařízení stalo pevnou součástí jeho každodenního života, a to po dobu několika let. V současnosti dochází méně často, přibližně jednou za dva týdny: „... od čtrnácti tam chodím pravidelně. Takže sedm roků. ... Denně jsem tam chodíval, teď už tam zajdu tak třeba jednou za dva týdny.“

První zkušenost s klubem popisuje jako intenzivní a odlišnou od běžného prostředí. Prostor byl vnímán jako odtržený od každodenní reality, což podle jeho výpovědi přispívalo k pocitu bezpečí a svobody. Toto prostředí mu umožnilo být sám sebou bez obav z negativního hodnocení, napadání nebo šikany. NZDM vnímá jako útočiště, které má svým

nastavením poskytovat bezpečný prostor pro autentické sebevyjádření: „*Už jenom tím že jsem to našel jako čtrnáctileté kiddo, které právě šlo do dveří, nevědělo kde je... tak to prostředí tam, vlastně bylo strašně jiné než. od okolního světa. Bylo to prostě jako sezení v nějakým sklepě. A už chápu, proč je to ve sklepě. Jo, ono to má být nějakým způsobem odřízlé od toho reálného světa, že člověk se tam cítí bezpečně, může být konečně svůj, bez toho, aniž by ho někdo napadal, nebo šikanoval. Že za mě to má být bezpečné místo.*“

Celkové hodnocení svého působení v NZDM shrnuje pozitivně. Podle jeho slov mělo zařízení zásadní vliv na jeho životní směřování, a zpětně vyjadřuje hrdost na to, že mohl být jeho součástí: „*A celková zkušenost je dobrá. Kdyby nebylo nízkoprahu, tak si myslím, že jsem úplně někde jinde. Těžko říct kde, ale jsem hrdý na to, že jsem byl v nízkoprahovém zařízení.*“.

Uživatelé NZDM vnímají toto prostředí jako bezpečné místo, kde mohou být sami sebou a otevřeně řešit své problémy. Tento pocit bezpečí je vázán zejména na respektující přístup pracovníků a celkovou atmosféru přijímání. Jak uvádí Karel, zařízení mu poskytlo prostor, kde se necítil být jakkoli napadán či zpochybňován: „*Ten člověk se tam cítí bezpečně a necítí se tam napadáný, vůbec právě. ...*“

5.2 Přístup pracovníků a uživatelů k LGBT+ v NZDM

David ve své výpovědi vyjadřuje spokojenost s přístupem pracovníků NZDM k tématu LGBT+. Oceňuje především jejich respektující a nenátlakové chování. Podle něj se pracovníci snaží vytvářet podporující prostředí, ve kterém nejsou patrné žádné projevy předsudků nebo negativního hodnocení. Tato zkušenost je pro něj vnímána jako pozitivní a přispívající k celkové důvěře ve službu: „*Hmm, asi dobrý. Jako jo, si myslím, že se snaží a především jsou dost v pohodě, když na to přijde. Nikdo z nich nedává najevo nějaké, eem předsudky, což je fajn.*“

David dále zmiňuje, že se v rámci NZDM setkal i s dalšími uživateli, kteří se pravděpodobně hlásí ke komunitě LGBT+. Uvádí však, že téma samotné identity nebývá mezi uživateli běžně verbalizováno ani aktivně sdíleno. Vzájemné soužití je podle něj spíše nenápadné a založené na respektování osobního prostoru a individuality. Přesto panuje ve skupině atmosféra klidu a přijetí, která umožňuje koexistenci různorodých identit bez výraznějších třenic či tlaků na otevřené sdílení: „*Jo, někdy určitě asik, ale jako... moc se o*

tom nemluví, neřeší se to. Každý si jede svoje a je to v klidu. Ale jo, myslím si, že určitě tu někdo je.“

David ve své výpovědi reflektuje činnost pracovníků NZDM v souvislosti s udržováním bezpečného prostoru pro všechny uživatele. Zdůrazňuje, že pracovníci aktivně reagují na projevy nevhodného chování, a to zejména v případech, kdy dochází k vyjadřování nenávistných nebo vulgárních komentářů. Intervence bývá podle jeho zkušenosti přiměřená situaci – od slovního napomenutí až po symbolické sankce, například formou fyzických cviků. V krajních případech může dojít i k vykázání uživatele z prostoru klubu: *„Jakože když slyší něco fakt blbýho, tak zasáhnou. Někdy jen napomenou, jindy třeba dají dřepy, hehe, když je už je to fakt moc sprostý nebo hateful. Jednou jsem dokonce viděl, jak někoho za to vyhodili z klubu.“*

David popisuje konkrétní situaci, kdy jeden z uživatelů opakovaně porušoval pravidla respektu vůči ostatním, přičemž pracovníci na vzniklou situaci zareagovali tím, že jej ze zařízení dočasně vyloučili. Přístup pracovníků však zároveň hodnotí jako uvážlivý a klidný – vnímá, že jejich cílem není konfrontace, ale spíše udržení přívětivého prostředí a prevence eskalace konfliktů: *„No jako borec pořád valil svoje a sral na všechny, tak ho poslali ven. Ale abych to dokončil... eem... prostě, snažil se udržet klub v klidu... aby to tam bylo bezpečné, jakože, pro všechny. Ale zároveň asi vědí, že... že prostě nemůžou změnit myšlení všech hned, stejně jak tenkrát s tím týpkem... takže, jako, přemýšlel jsem nad tím nedávno... víš, že si všímám, že to řeší spíš v klidu než nějak přísně. A to je docela cool.“* Z jeho slov vyplývá, že pracovníci nejsou vnímáni jako autority prosazující pravidla silou, ale jako moderující činitelé, kteří dohlížejí na rovnováhu a bezpečí ve skupině. David tuto strategii hodnotí pozitivně, neboť vnímá, že snaha o udržení bezpečného prostoru je důsledná, ale zároveň respektující.

Klárka se ve své výpovědi zmiňuje o dvou uživateli, kteří se v rámci nízkoprahového zařízení otevřeně hlásí ke své homosexuální orientaci. Ačkoli uznává, že prostředí NZDM umožňuje větší míru otevřenosti v tématu LGBT, necítí se komfortně, pokud by měla o těchto otázkách hovořit právě s těmito konkrétními osobami. Uvádí, že jejich genderová identita (muži) v kombinaci s jejím vlastním zaměřením (lesba) v ní vyvolává pocit nesouladu a nedůvěry, a proto se záměrně vyhýbá hlubší konverzaci: *„Jakože jo, jsou tam dva kluci, kteří spolu chodí, ale s těma se mi zrovna bavit nechce. Víš jak, kluci, to je takové...“*

divné, ne? ...bych měla strach, že to pak ti blbečci někde vykecají. To bych tam pak už fakt nemohla chodit.“

Obavy Klárky pramení především ze strachu z vyjádření důvěrných informací a následného sociálního dopadu. Vyjadřuje nejistotu, zda by bylo její sdílení vnímáno s respektem a diskretností, zejména v případě, že by se informace dostaly mimo prostor klubu – například do školního prostředí. Zmínila konkrétní osobu, kterou vnímá jako nespolehlivou a se sklony k pomlouvání, což její obavy dále umocňuje: „... a nejhorší by bylo, že by to pak věděli aj ve škole, protože by se to dozvěděla ještě jedna, co tam chodí, a vona je fakt příšerná. Vona pomlouvá úplně všechny. Jakože úplně!“

Z její výpovědi je patrná silná potřeba důvěrného sdílení s někým, kdo by byl genderově i osobnostně bližší – ideálně jiná uživatelka zařízení. Vyjadřuje přání navázat vztah, ve kterém by bylo možné téma LGBT+ otevřeně probrat, aniž by šlo o pracovníka či někoho, koho vnímá jako potenciálně ohrožující osobu: „Jakože, to záleží... asi jo, kdyby sme se líp poznaly, tak asi jo ... Jakože, víš jak, chtěla bych se o tom fakt s někým pobavit, fakt bych chtěla, aby to bylo... jednodušší, aby to šlo... ale tak, no... zatím ne no. A to mě fakt mrzí.“ Zkušenost Klárky ukazuje, že ačkoliv se NZDM může snažit vytvářet bezpečné a otevřené prostředí, potřeba diskretního sdílení a identifikace s osobou, které jsou podobné, zůstává pro některé uživatele zásadní. Nedostatek takového vztahu může vést k prohlubování izolace a pocitu osamělosti i v prostředí, které je jinak vnímáno jako podpůrné.

Lukáš ve své výpovědi potvrzuje, že pracovníky NZDM vnímá jako důvěryhodné a otevřené osoby, na které se lze obrátit i s velmi citlivými či závažnými tématy. Jejich přístup hodnotí jednoznačně pozitivně. Zdůrazňuje, že pracovníci poskytují podporu bez ohledu na charakter problému, a vnímá je jako osoby, které nikoho nenechají bez pomoci. V jeho očích jsou pracovníci připraveni přijímat i složitější témata – včetně těch, která se týkají sexuality nebo právních a sociálních komplikací: „Jakože, velice pozitivně. Určitě, když něco potřebuju, tak mě nenechaj ve štychu... Upřímně, můžu dojít s čímkoliv, a jde to.. Vím že se tam taky.. no, chodil tam týpek, co měl jít sedět, a normálně s ním řešili věci.... Takže, jestli já tam dojdou.. jsem si říkal.. s tím že... že bych jako něco řešil se sexem, tak že to asi bude v pohodě. A úplně v pohodě to taky bylo. Však mi přijde, že pro ně je něco takového úplně normální. Aspoň to tak prezentují, že.“

Naopak přístup ostatních uživatelů příliš nekomentuje, neboť se o ně cíleně nezajímá. Ve své výpovědi zdůrazňuje, že se primárně soustředí na vlastní okruh přátel a jejich postoje,

přičemž soukromé záležitosti ostatních považuje za jejich osobní věc. Tento postoj může odrážet jeho celkovou orientaci na individualitu a respekt k soukromí druhých, případně i určitou rezervovanost vůči širším sociálním vztahům mimo jeho blízké okolí: „*Hej, co je mi do nich... mě tak maximálně zajímá co moji kluci... ale i tak... je to snad můj život, ne.*“

Bezpečné prostředí však nevzniká pouze prostřednictvím vztahu mezi pracovníky a jednotlivým uživatelem, ale vyžaduje rovněž respekt mezi samotnými uživateli. V případech, kdy dochází k nevhodnému verbálnímu jednání, zasahují pracovníci aktivně a nastavují jasné hranice. Karel tuto skutečnost potvrzuje na základě vlastní zkušenosti s reakcemi pracovníků na škádlení či používání výrazů, které by mohly být pro LGBT+ osoby zraňující: „*...ale vím, že když se škádlí, prostě... nadávají sami sobě, třeba: buzno a podobně, tak vím, že pracovník zakročí, jakože dá napomenutí, to vím. Protože je tam už hodně LGBT lidí a ti by to mohli vidět, jakože... osobně.*“

Z jeho výpovědi rovněž vyplývá, že důležitou roli sehrál individuální přístup pracovníků, který se odrazil v jejich citlivosti vůči genderové identitě uživatele. Karel popisuje, že již od počátku tranzice byla jeho identita respektována nejen v osobní komunikaci, ale také na formální úrovni. Byly upraveny jeho záznamy, byl převeden do chlapecké docházky a pracovníci jej důsledně oslovovali v souladu s jeho genderovou identitou. Tento přístup hodnotí jako výjimečně vstřícný: „*Dva pracovníci to se mnou řešili. V ten moment respektovali rod, jo a tím že já jsem tam přišel jako žena, tak vlastně proběhlo tady tohleto – takže i úprava vlastně mých záznamů, mě tam přejmenovali, začali mě psát do chlapecké docházky, celkově oslovovat, respektovat jako muže, což mi přišlo strašně zlaté. Nejenom eee v rámci toho že respekt by měl být všude, nejenom v nízkoprahovém zařízení. Takže za mě pracovníci, které jsem potkal, tak byli strašně super.*“

5.3 Přístup k LGBTIA+ mimo NZDM

Karel se ve svém vyprávění vrací ke zkušenostem ze základní školy, kde opakovaně zažíval šikanu, a to již od prvního ročníku. Podle jeho výpovědi byla tato šikana přítomna na denní bázi a měla mnohovrstevnatý charakter. S postupem času, a zejména poté, co se identifikoval jako součást LGBT+ komunity, došlo k jejímu výraznému zesílení. Tento vývoj ukazuje na souvislost mezi odlišnou identitou a zvýšenou zranitelností vůči negativním projevům vrstevníků v prostředí, které postrádá respekt k diverzitě: „*Eem ve škole, tak tam probíhala šikana na denní bázi. No jakože třeba když jsem byl mladší, tak já jsem byl cílem šikany už od první třídy, co jsem nastoupil vůbec do školy, takže eee, já jsem*

si tu šikanu prošel snad všema směrama a když došlo k tomu, že jsem částí komunity LGBT tak to bylo ještě horší.“

S prvními zmínkami o odlišných sexuálních orientacích se Karel setkal v rámci školní výuky, konkrétně při probírání základů sexuality. Téma však bylo dle jeho slov podáno způsobem, který akcentoval heterosexuality jako jedinou „normální“ variantu. Homosexualita byla sice zmíněna, avšak zároveň zlehčována či prezentována jako odchylka. Výklad učitele tak podle něj přispíval k upevňování stereotypů a vytvářel prostor pro posměch ze strany spolužáků, jejichž výroky byly výrazně homofobní: „...spíš jakože já jsem vnímal ostatní spolužáky... jakože: „Fůj!“ a kdesi cosi... aaa... já jsem slyšel od učitele, který to vyučoval, že to je vlastně něco nenormálního. Jo, že vlastně snažil se to zaobalit tím že – dobré, tak je to další orientace, ale normální je samozřejmě heterosexuality...“

Přestože byly jeho zkušenosti ze základní školy negativní, rozhodl se Karel při nástupu na střední školu pro otevřené sdělení své genderové identity. Coming out proběhl bezprostředně po přijetí na internát, kde se zpočátku setkal s nečekanou mírou podpory. Vzpomíná na moment, kdy za ním třídní učitelka přišla osobně, aby se na jeho identitu zeptala citlivým a lidským způsobem, který jej emocionálně zasáhl. Podpůrné reakce zaznamenal i od části spolužáků, kteří přijali jeho identitu: „Ale co si pamatuju, tak vím, že moje třídní učitelka za mnou přišla tehdy na pokoj a ptala se mě, jak to mám, tak a tak... jsem brečel... protože, takový přístup jsem v životě nenašel. No, bylo i určitých pár lidí, kteří za mnou přišli a objali mě, že tady pro mě jsou... a pak to bylo... a pak tam byla hrstka lidí, kteří už to brali jakože: „Hmmm, tak jo, prostě, čau.“ Anebo kteří to nebrali vůbec a o respektu nebylo nic.“

Zároveň ale zmiňuje, že reakce okolí nebyly jednotné. Vedle podpůrných postojů se vyskytly i projevy ignorance či nezájmu. Někteří spolužáci jeho sdělení přijali bez komentáře, jiní se k němu začali chovat odtažitě a o respektu nebylo možné hovořit. Tato ambivalence ilustruje, že ačkoli společenské klima může být obecně příznivější než v minulosti, stále přetrvává rozporuplnost v přijetí genderové či sexuální odlišnosti.

Ve své výpovědi Klárka vyjadřuje potřebu mluvit o vlastní identitě, avšak zároveň zdůrazňuje, že forma takového rozhovoru je pro ni zásadní. Kritizuje komunikační styl, který připomíná školní prostředí – tedy přímé, hodnotící a neempatické dotazování, které může působit nátlakově a redukovat složité vnitřní prožívání na jednoduché nálepky.

Tyto poznatky poukazují na význam klíčových pracovníků jako prostředníků bezpečného dialogu, jehož kvalita nespočívá v naléhavých otázkách či rychlém pojmenování, ale v přijetí, trpělivosti a možnosti být vyslechnut ve vlastním tempu: „*Jo... možná bych chtěla, aby byl někdo, s kým to můžu víc rozebrat. Ale ne tak, že se mě někdo ptá jako ve škole, jakože "a jsi teda lesba, nebo bi, nebo co jako?" To mě úplně vytáčí.*“

Lukáš ve své výpovědi popisuje, že v osobním životě mimo prostředí NZDM zvolil strategii utajení své sexuální orientace, a to především z důvodu negativních postojů, které zaznamenal u svých vrstevníků: „*Hodně sme to tajili, protože všichni ostatní pořád mleli o holkách a byli takoví.. jakože .. fůj buzny a hnus a .. prostě nene.. to nešlo.*“ Jeho zkušenost zároveň poukazuje na přetrvávající bariéry, které i v současnosti brání mladým LGBT+ osobám k otevřenému projevu vlastní identity mimo bezpečné prostředí služeb jako je NZDM.

Davidova zkušenost se sdílením vlastní identity mimo prostředí NZDM je značně limitovaná. V minulosti se pokusil naznačit své směřování nejbližšímu kamarádovi, avšak pokus zůstal bez odezvy, což vedlo k rozhodnutí se k tématu dále nevracet: „*... párkrát jsem něco naznačil kámošovi, ale myslím, že to úplně nepochopil, nebo spíš to nechce řešit. Takže moc lidí to neví a tak mi to i zatím vyhovuje.*“

Navzdory potřebě blízkosti a sdílení s důvěrně známými osobami David uvádí, že se snaží udržet svou identitu skrytou před vrstevníky. Obava z negativní změny ve vnímání jeho osoby ze strany okolí je pro něj natolik silná, že raději volí strategii mlčení: „*Přemýšlel jsem o tom, ale nevím, komu bych to fakt řekl. Někteří kámoši jsou v pohodě, ale stejně mám pocit, že by to změnilo, jak mě vnímaj. A to nechci. Taky se bojím, že by se to nějak rozeslo, a to fakt nechci, ne, ne...*“ „*Nevím, jestli by se ke mně pak chovali jinak... ale asi tak to radši nechcu zjišťovat.*“

Tato nejistota je dále podpořena jeho předchozí zkušeností s verbálními projevy okolí. Ačkoli fyzická agrese ve vztahu k jeho identitě nebyla zaznamenána, opakované nářky, vulgarismy a homofobní výroky v jeho okolí přispívají k prohlubování jeho obav: „*Chápeš, takový ty kecy jakože: "to je teplý" a podobně. Není to nic brutálního, ale někdy si říkám, že kdyby věděli, že jsem gay, tak by asi mluvili jinak.*“ „*Jinak IRL se mi asi ani nic nestalo... Jakože, na ulici se mi nic nestalo, ale třeba ve škole... to někdy slyšíš, že jo, jak někdo nadává na "buzny" nebo, eeem, má takový ty kecy, že LGBT lidi jsou jen mrdky co chtěou pozornost. Jakože... Snažím se to nějak neřešit, ale taky mě to někdy už fakt sere. To prostě nepobíráš,*

proč ty idioti lidi mají debilní potřebu se srát se do ostatních. Prostě, musí se... musí se jako starat o to, kdo má a nemá koho rád? Fakt, tohle nepobírám.“

Podobné výroky bývají Davidem zažívané zejména ve školním prostředí. Přestože se nejedná o přímé útoky, jsou vnímány jako mikroagrese s kumulativním emocionálním dopadem: „...ale občas mi to nebylo úplně příjemný. Jako, ne, že bych se kvůli tomu hroutil, ale někdy to prostě bodne do černýho. Hlavně... to dokáže nasrat, když to říká někdo, koho považuju za kámoše.“

Jeho výpověď ukazuje nejen obavu z předsudků a nepochopení, ale i hlubší zklamání, které může být způsobeno necitlivými výroky od blízkých osob. Zároveň však vykazuje určitou míru porozumění pro to, že tyto projevy nemusí být vedeny zlým úmyslem, ale spíše vyplývají ze zažitých stereotypů a bezmyšlenkovitého převzetí jazykových vzorců: „To pak fakt jednoho mrzí. Ale zároveň chápu, že to kolikrát plácnou jen tak, aniž by nad tím přemýšleli. Jakože, nemyslím si že by to bylo něco proti mně, když vlastně (smích) o mě ani nemaj tucha. Asi sou tak zvyklí...“

Davidův přístup tak reflektuje vnitřní konflikt mezi potřebou autenticity a strachem z narušení mezilidských vztahů. V důsledku těchto faktorů se rozhodl pro strategii přizpůsobení a mlčení, která mu umožňuje minimalizovat riziko emocionální újmy, byť za cenu omezeného sebepřijetí v sociálním prostředí mimo NZDM.

5.4 Moje obtíže ohledně identity

Identita mladého člověka prochází v období dospívání dynamickým vývojem, který je ovlivněn nejen biologickými a psychologickými faktory, ale rovněž začleňováním do a vystupováním z různých sociálních skupin. Potřeba sounáležitosti a přijetí patří k základním sociálním potřebám, jejichž nenaplnění může vést k pocitům osamělosti, vyloučení a nejistoty. V prostředí vrstevnických skupin bývá mnohdy kladen důraz na konformitu, což může mladé lidi nutit k potlačování vlastní autenticity ve snaze zůstat součástí kolektivu. Tento tlak bývá obzvláště silný u osob, které procházejí procesem sebepoznávání v souvislosti se svou sexuální orientací nebo genderovou identitou.

David ve své výpovědi popisuje proces sebepoznání jako pozvolný a nenápadný, nikoli jako náhlé zjištění. Nepopsal žádný výrazný zlomový moment, nýbrž postupné uvědomování si, že jeho zájem o chlapce se odlišuje od běžně očekávaného zájmu o opačné pohlaví. Tento proces popisuje jako přirozené a postupné skládání jednotlivých poznatků,

které mu pomohly pochopit svou sexuální orientaci. „*Hele, ono to vlastně nebylo takový to "bum, jsem gay". Spíš mi prostě... prostě mi postupně došlo, že kluci mě zajímají jinak než holky.*“ Jeho zkušenost ukazuje, že identifikace s komunitou LGBT+ může být výsledkem dlouhodobé vnitřní reflexe, nikoliv jasného rozhodnutí nebo náhlého „prozření“. Takový vývoj je obzvláště častý v adolescenci, kdy se mladí lidé učí porozumět vlastním emocím, preferencím a vztahovým potřebám. Davidova zkušenost zároveň dokládá, že vlastní identita může být zpočátku těžko pojmenovatelná, a její přijetí vyžaduje čas a bezpečný prostor pro individuální hledání.

David ve své výpovědi popisuje, že v minulosti volil přizpůsobení se vrstevnickým očekáváním, i když tím potlačoval svou vnitřní pravdivost. Uvádí, že se často ocital v situacích, kdy se necítil být sám sebou, například při běžných konverzacích o opačném pohlaví, do nichž se zapojoval pouze ze snahy „zapadnout“. Zároveň zmiňuje, že tato strategie byla emočně vyčerpávající a vedla k dlouhodobému vnitřnímu napětí. Teprve později, s větší mírou sebereflexe a za podpory klíčového pracovníka, začal aktivně vyhledávat prostředí a lidi, se kterými se může cítit bezpečně a autenticky: „*Třeba ve třídě, jakože tenkrát ve škole v tělocviku, když ostatní řešili, která holka je hezká... no, úplně jsem se nechytal. Něco jsem řekl, aby to nějak vypadalo, prostě to ... eeem, zahrát do outu...Prostě... dřív jsem tak nějak měl takovej ten pocit, že musím pořád něco vysvětlovat anebo se obhajovat, ty kráso... ale už mě to unavuje. Pořád kolem toho kroužit, to je na palici. Takže...ted' spíš hledám lidi, se kterejma můžu být v klidu. Prostě, sám sebou, že... To mi vlastně doporučil i klíčák. ... vím, že nejsem jedinej, kdo to řeší. Sice se nepotkáváme nějak aktivně, ale fajný vědět, že tam někde venku je ještě někdo jinej... víš, někdo, kdo to má stejně jako já. A tohle mi dost pomáhá. ... tam někde venku jsou i lidi, co by mě pochopili. No... a třeba by mě i vzali... vzali by mě takovýho, jaký jsem.*“ Ve svých slovech popisuje také potřebu vědomí, že podobnou zkušenost sdílí i jiní lidé, byť nejsou přítomni přímo v jeho okolí. Tato představa mu poskytuje úlevu a naději, že existují jednotlivci, kteří by jej mohli pochopit a přijmout bez potřeby dalšího vysvětlování nebo obhajoby.

Dále popisuje, že v dřívějším období si svou orientaci neuvědomoval zcela vědomě. I když měl jisté náznaky, nebyl ještě připraven tuto oblast aktivně řešit. Coming out vnímal jako něco vzdáleného a obtížně představitelného. Tato zkušenost potvrzuje, že proces přijetí vlastní identity je velmi individuální, často nevědomý a postupný, a vyžaduje dostatek času, vnitřního bezpečí a podpůrné prostředí: „*Já jsem tehdy, tehdy jsem nad tím ještě tolik nepřemýšlel. To asi ne. Jakože asi ne nějak vědomě, jo. Věděl jsem, no, ted' to vím, tehdy*

eeem... jsem spíš tušil něco jako, že jsem gay, ale tak určitě. Jakože spíš jsem to fakt ještě nechtěl řešit. Ne, to vůbec nebyl správný timing. Prostě to chtělo určitéj čas. Hmmm, a taky ... coming out mi v tu dobu přišel jako něco vzdálenýho, víš, že se mě to úplně netýká. Jakože .. nikdy vlastně tou dobou přesně nevíš že?“

Lukáš ve své výpovědi reflektuje období dospívání jako dobu nejistoty. Nevěnoval otázce sexuální orientace výraznou pozornost, jeho preference sejevily jako otevřené. Uvádí, že v dětství nevnímal zásadní rozdíl mezi vztahy s chlapci a dívkami – přátelství a sympatie vznikaly přirozeně bez ohledu na pohlaví: *„Když jsem byl malý, tak jsem tomu moc nevěnoval pozornost, prostě, koukal jsem po všech. Jakože jsem neměl nějak zvlášť preference. S jedněma jsem kámošil, ať už to byla holka, nebo kluk, mě to bylo vlastně jedno. Eeem a časem, to ... jsem začal přemýšlet, že nevím, jestli si chci pokecat nebo... nebo být jako on, nebo bych ho chtěl víc poznat... Jakože s holkama jsem to měl docela podobně. Nevím, jestli jsem se chtěl jen poznat, nebo si s ní něco začít.“*

Postupem času však začal tyto pocity více analyzovat a přibližně v období osmé až deváté třídy si začal uvědomovat, že je přitahován jak k dívkám, tak i k chlapcům. Tuto zkušenost popisuje jako začátek vnitřního procesu, kdy se sžíval s myšlenkou, že může být bisexuální. V daném období pro něj bylo složité rozlišit, co přesně k druhým lidem cítí – zda se jedná o romantickou náklonnost, inspiraci, či pouhou zvědavost: *„Asi tak, bych řekl. Jo, tak nějak by se to dalo říct. Jakože, asi nejvíc poznat to bylo ke konci základky, někdy v osmičce, devítce, myslím... tam jsem ... líbila si mi holka, ale taky... byl tam jeden kluk z jiné třídy, stejný ročník, sem tam eeem jsme se potkávali... a to jsem začal přemýšlet... no, uvažoval jsem, jestli bych si chtěl začít s holkou, nebo s ním... jakože, nic jsem eeem, nic jsem jim vlastně neřekl, to nikomu... věděl jsem, že začít si s holkou by bylo takové, normálnější, že, běžnější... asi nic čemu by se lidi divili.“* Lukáš zároveň poukazuje na to, že případný vztah s dívkou vnímal jako společensky přijatelnější variantu. Věděl, že pokud by navázal vztah s osobou opačného pohlaví, nevyvolalo by to u ostatních překvapení ani negativní reakce. Heterosexualitu tak popisuje jako normu, která nevyžaduje vysvětlování a je automaticky přijímána bez výhrad. Jeho zkušenost ukazuje, jak významně může být vnitřní proces sebereflexe ovlivněn kulturním očekáváním a tlakem na „běžnost“ a „normalitu“.

Karel ve své výpovědi uvádí, že již od raného věku pociťoval nejasné, ale přetrvávající vnitřní napětí ve vztahu ke své identitě. Ačkoli v dětství nedokázal přesně pojmenovat, v

čem nesoulad spočívá, bylo mu zřejmé, že něco „neodpovídá“ tomu, co vnímal kolem sebe. Tento stav reflektuje slovy: *„A jinak vím, že něco bylo špatně už od raného věku. Víím, že tam bylo něco stoprocentně špatně, ale když je člověk malý, tak si neuvědomí, co to je.“*

Proces uvědomování si vlastní orientace u něj začal až v pozdějším věku, a to v období školní docházky. Vzhledem k tomu, že pochází z nábožensky orientované rodiny, nebyla v jeho raném okolí existence odlišných sexuálních orientací jakkoli tematizována. Téma se poprvé objevilo až v rámci školní výuky, konkrétně v hodinách zaměřených na sexuální výchovu. Informace o tom, že existuje více než jedna sexuální orientace, našel samostatně v učebnici: *„...předtím jsem to stoprocentně nevěděl, říkám, že já jsem z takové té křesťanské rodiny, takže něco takového u mě vůbec neexistovalo, nevěděl jsem, co to je, takže jsem si na to v průběhu chození do školy vlastně přišel sám. Mám takový lehký pocit, že tehdy jsem byl v ročníku, kdy se probírala nějaká sexuální výchova – náznak sexuální výchovy, ano. No a tam ... eeem, já jsem... já jsem četl. Já jsem si sám přečetl, takže já jsem si to prostě nějakým způsobem v té učebnici našel, že tam bylo... že tam bylo... že tam byly vlastně víc než jedna orientace. Hmmm a já si říkám: „Co to je?“ No a jakože nestavěl jsem se k tomu nějak jakože negativně.“* Tato zkušenost byla pro něj iniciačním momentem, který přispěl k postupnému rozpoznávání vlastní identity. Zároveň uvádí, že se k těmto informacím od počátku nestavěl odmítavě, přestože se jednalo o něco, co dosud nebylo v jeho prostředí jakkoli reflektováno.

Karlova zkušenost poukazuje na význam dostupnosti informací o sexuální a genderové diverzitě, které mohou napomoci mladým lidem zorientovat se v tom, co sami prožívají – obzvláště v případech, kdy se o těchto tématech v rodině či širším sociálním prostředí nemluví. Jeho výpověď zároveň potvrzuje, že prvotní poznání vlastní odlišnosti může mít charakter intuitivního vnímání, které teprve s časem získává konkrétní pojmenování a hlubší porozumění.

Klárka ve své výpovědi reflektuje pocity odlišnosti, které zažívá ve vztahu ke svým vrstevníkům. Uvádí, že témata, která bývají mezi dospívajícími běžně diskutována – zejména v oblasti heterosexuálních vztahů – v ní vyvolávají nejistotu a nepříjemné pocity. Z tohoto důvodu se těmto konverzacím raději vyhýbá. Vyjádřila, že v situacích, kdy ostatní řeší vztahy s opačným pohlavím, neví, jak se zapojit, a cítí se „jiná“: *„Ale někdy se cítím, že... že jsem prostě jiná. Všichni řeší kluky, a já nevím, co mám říkat. Tak se tomu radši vyhnou.“*

V poslední době však u ní došlo k posunu – začala si sama klást otázky související se vztahy osob stejného pohlaví a vyjadřuje zájem o získání dalších informací. Konkrétně přemýšlela nad tím, jak vypadá randění mezi dvěma dívkami a zda se v těchto situacích uplatňují podobné „pravidla“ jako v heterosexuálních vztazích – například co se týče oblékání, neverbálních signálů či způsobu vyjádření zájmu: *„No já jsem nad tím nedávno přemýšlela, ono, jak se bavili o tom, jak se randí, jakože s klukama, že bych se zeptala, jak je to jako s holkama. Jakože dvě holky... nad tím jsem přemýšlela.“*

Klárka rovněž vyjádřila nejistotu ohledně vztahové dynamiky a komunikace v rámci stejnopohlavních vztahů. Zajímá ji například, jak lze poznat, zda má druhá osoba o vztah zájem, a zda se podobné situace liší od těch, které bývají běžně popisovány ve vztazích mezi dívkami a chlapci. Její výpověď tak poukazuje na absenci dostupných a srozumitelných informací, s nimiž by se mohla ztotožnit, a zároveň na potřebu prostoru, kde by bylo možné tyto otázky bezpečně sdílet a reflektovat: *„No jakože... víš jak se někdy řeší, co máš dělat na rande s klukem, třeba co si oblíct nebo co se smí nebo nesmí... tak mě napadlo, jaký je to jako mezi dvěma holkama. Jestli je to stejný nebo jiný. A co třeba... když jakože nevíš, jestli se jí líbíš, nebo tak. Jestli se to pozná.“*

5.5 Přístup mé rodiny

Z teoretických poznatků vyplývá, že přijetí ze strany nejbližšího okolí, zejména rodičů, hraje v procesu coming outu zásadní roli. Čím bližší a pevnější je vztah s danou osobou, tím významnější dopad může mít její reakce. Výzkumy zároveň ukazují, že právě rodiče bývají skupinou, která s přijetím odlišné sexuální orientace dítěte bojuje nejčastěji.

David na otázku týkající se informovanosti rodiny o jeho sexuální orientaci odpověděl, že rodiče o jeho identitě dosud nevědí. V současnosti se k tomu ani necítí být připraven. Svěřil se s obavou, že by z jejich strany nedošlo k pochopení ani přijetí, a proto zatím coming out vůči nim neplánuje. Ve své výpovědi popisuje prostředí v rodině jako spíše konzervativní a zmiňuje stereotypní očekávání spojená s heteronormativní představou o budoucím partnerství. Podle jeho názoru možná matka něco tuší, nicméně absence otevřeného rozhovoru na toto téma přetrvává: *„Ne, a tyjo ... asi to tak ještě chvíli zůstane. Jsou spíš takoví... jak to říct... konzervativní, ne, víš, furt maj takový ty kecy o tom, jak bych si měl najít holku a tak. Jakože... mám podezření, že máma možná něco tuší, no tak ale... víš, nikdo se mě na to ještě nikdy nezeptal. A já jako nemám potřebu jim to říkat, protože by to asi nepochopili. Aspoň si to teda nedokážu představit, jak by to jako mělo probíhat.“*

Obava z odmítnutí je dále umocněna jeho vnímáním postojů jednotlivých rodičů. Otec je popisován jako člověk s jednoznačnými názory, který by s touto skutečností pravděpodobně nebyl schopen pracovat. U matky očekává větší míru porozumění, přesto však vyjadřuje pochybnosti o tom, zda by situaci skutečně dokázala přijmout vnitřně. Předpokládá, že by se navenek mohla tvářit smířeně, ale vnitřně by ji to zasáhlo: „*Tatin má dost jasný názory, mi přinde, někdy až moc a tak si myslím, že by to fakt nedával. Jakože by to prostě nechtěl slyšet. Máma... ta by možná byla schopná to nějak zkousnout, ale myslím, že by to bylo pro ni dost těžký. Možná by se tvářila, že je to v pohodě, ale uvnitř by to fakt řešila. Fakt nevím, jak by na to reagovali... ale bojím se, že by to bylo spíš špatný.*“ Davidova zkušenost dokládá, že obava z negativní reakce rodiny může být natolik silná, že vede k odkládání nebo zcela k vynechání procesu coming outu v tomto prostředí. Zároveň podtrhuje, jak důležitá je emocionální připravenost uživatele a předchozí zkušenosti s přijetím, které významně ovlivňují ochotu k otevřenému sdílení identity v rámci rodiny.

Lukáš se potýká s trochu odlišnou problematikou coming outu v rámci dlouhodobého partnerského vztahu. Coming out jeho partnera, který se identifikuje jako gay, má podle jeho vyjádření vždy obdobný průběh. V případě uživatele, který se identifikuje jako bisexuál, je reflektována možnost, že by mohl navázat partnerský vztah se ženou, čímž by se problematika coming outu stala potenciálně nadbytečnou: „*Oba dva si uvědomujeme, že je to takové eee finální, když to řeknu. Víš, pořád je tu šance, že jeden z nás to bude chtít ukončit a co pak.... Chápeš, co když si najdu holku a bude to jakoby nic... jako by nic neproběhlo předtím. A všechno by se naoko vynulovalo, když to tak řekneš. Takže... proč bych vlastně chtěl dělat drama a něco horkotěžko vysvětlovat.*“

Lukáš dále vyjadřuje obtíže spojené s vysvětlováním vlastní sexuální orientace a obává se reakce ze strany rodiny: „*Jo... a když by to, když to bude fungovat dál a tak, tak to už bych řekl doma. Jakože néé tyvole bráchové sou dementi... eeem... jo, ale mámě bych to nějak vysvětlil.*“

V další části rozhovoru je zmíněn rozvod rodičů, který na Lukáše významně zapůsobil. Je popsána obtížná finanční situace, která následovala, a během níž nebylo vnímáno jako vhodné přistupovat k tématu coming outu. Odložením této otázky měl možnost získat odstup a lépe reflektovat vlastní životní situaci. O otci se Lukáš nezmiňuje, život sdílí s matkou: „*Eeeem pro mě se hodně změnilo, asi bych řekl, co se naši rozvedli.*“

„A abych mámě ještě zatěžoval svýma kecama... tak to vůbec... ve chvíli kdy jsme potřebovali peníze, že nebylo na nájem... no. (pauza) Měl jsem jiné starosti. Ale teď, teď už lepší. Teď, kdybych měl něco takového řešit, tak hmmm... mámě bych to řekl až by to bylo fakt jisté. A asi bych ji hodně zdůraznil, že to eeeem, že to možná není na furt, jakože, nevím, třeba najdu nějakou pěknou buchtu, co mě úplně sebere, já nevím... takže kdo ví.“

Ze strany matky je i nadále předpokládáno, že dojde k obnovení dřívějšího heterosexuálního modelu, což je patrné z opakovaných dotazů směřovaných k možné nové partnerce. *„Jakože proč... víš, ona... ona ale pořád se ptá, kdy jí dovedu nějakou novou Ivetku, týjo, a já už ani nevím, co na to říkat...“*

V závěru Lukáš vyjadřuje přesvědčení, že coming out by měl být realizován tehdy, kdy na něj bude jedinec emocionálně připravený, a neměl by být výsledkem tlaku okolí: *„...to se nedá nějak jen tak rushnout. To si prostě musí sednou, žejo.... Aspoň tak mi to dycky říkali na klubu... Že: „Si to mám dobře rozmyslet. A naplánovat“.“*

Karel popisuje své rodinné zázemí jako výrazně konzervativní a nábožensky orientované. Právě tyto charakteristiky sehrály zásadní roli v tom, že nebyl schopen ani ochoten otevřeně sdílet svou genderovou identitu se svou matkou. V současnosti jakoukoli formu komunikace o tomto tématu s rodinou důsledně odmítá, což dokládá i jeho silná slovní reakce na otázku, zda o své identitě doma hovoří: *„Ani mě nehne. Vůbec. Ani mě nehne, vůbec! Já, když jsem dospíval, tak fakt, jakože já jsem nízkoprah bral jako můj druhý domov.“* Ve své výpovědi dále popisuje, že během dospívání vnímal NZDM jako jediný prostor, ve kterém se cítil bezpečně a přijatě. Pobyt v NZDM se stal natolik důležitou součástí jeho každodenního života, že do NZDM chodil ihned po skončení vyučování a zůstával zde až do uzavření. Oproti tomu návrat domů pro něj představoval psychickou zátěž spojenou s úzkostí a strachem. Tyto pocity ukazují na výraznou absenci podpory v rodinném prostředí a zároveň potvrzují význam NZDM jako stabilizačního a bezpečného místa pro mladé lidi, kteří se potýkají s otázkami spojenými s vlastní identitou. *„Já jsem tam byl denně. Já jsem tam byl hned po škole, já jsem letěl prostě do nízkoprahu a byl tam až do zavíracíky a vůbec se mi nechtělo domů. Vůbec. Já jsem se tam cítil tak bezpečně, že já jsem nechtěl jít domů. Já jsem se bál jít domů. Mě bylo špatně, když jsem věděl, že už dobíjí poslední hodina.“*

Z Karlovy zkušenosti zároveň vyplývá, že informace o jeho genderové identitě se rodiče dozvěděli bez jeho vědomého rozhodnutí. Nebyl mu ponechán prostor k tomu, aby si

načasoval nebo připravil coming out podle vlastního uvážení. Jak uvádí, byl donucen zpřístupnit svůj mobilní telefon, v němž byly nalezeny zprávy, které na jeho identitu poukazovaly. Odhalení tedy proběhlo invazivním způsobem, bez respektu k soukromí a vnitřní připravenosti, což mohlo mít pro něj značný dopad z hlediska důvěry a pocitu bezpečí ve vztahu k rodině: „*A... mě tehdy donutili, abych si odhesloval, aby se mi do něho mohli kdykoliv podívat. Amm ... oni viděli ty zprávy ... a takhle to zjistili.*“

Karlova zkušenost poukazuje na obtížnost sdílení identity v rodinách, které jsou silně tradiční či nábožensky založené. Obava ze zklamání, nedorozumění nebo dokonce represe bývá natolik silná, že mladí lidé raději volí mlčení či vyhýbání se tématu. V extrémních případech, jako je ten Karlův, může dojít k nedobrovolnému odhalení, které s sebou nese ztrátu kontroly nad vlastním příběhem a může vést k prohloubení distancu mezi členy rodiny.

Klárka se k otázce případného coming outu vůči své rodině vyjádřila velmi stručně a rezolutně. V dané fázi procesu sebepřijetí tuto možnost zcela vylučuje. Z její výpovědi je patrné, že vnímá rodinné prostředí jako potenciálně ohrožující a obává se výrazně negativní reakce, zejména ze strany otce. Téma identity tedy v současnosti sdílí výhradně se svou klíčovou pracovnící, která představuje jedinou osobu, jíž v tomto ohledu důvěřuje: „*A taky si myslím, že by mě naši rozsekali. Myslím, že by to taťka nedal.*“ Klárčino vyjádření dokládá, jak významnou roli může hrát podpora ze strany pracovníka ve chvílích, kdy mladý člověk nemá možnost obrátit se na rodinné příslušníky.

5.6 NZDM a besedy ve spojitosti s LGBT

Tematicky zaměřené klubové večery představují důležitý nástroj podpory LGBT+ mládeže v prostředí nízkoprahových zařízení. Slouží nejen jako zdroj informací, ale především jako prostor pro bezpečné sdílení, diskusi a možnost ztotožnění se s prožitky ostatních. Jejich význam spočívá zejména v tom, že mladí lidé se často nacházejí v procesu hledání vlastní identity, přičemž otevřené a nediskriminační prostředí může sehrát klíčovou roli při posilování jejich sebevědomí a pocitu přijetí.

NZDM mohou sehrát významnou roli při zprostředkovávání informací o tématech spojených s LGBT+ komunitou, zejména prostřednictvím tematicky zaměřených aktivit, jako jsou například besedy či klubové večery.

Pozitivní zkušenost s jednou takovou akcí popisuje David. Beseda na téma coming outu a hledání identity proběhla v období, kdy začal zařízení teprve navštěvovat a současně si začínal uvědomovat svou sexuální orientaci. Navzdory tomu, že se o akci dozvěděl až na místě, zpětně ji hodnotí jako podnětnou a prospěšnou. Podle jeho výpovědi mu tato zkušenost umožnila uvědomit si, že není jediný, kdo se s podobnými otázkami potýká, a přispěla k tomu, že si mohl začít postupně utvářet jasnější představu o své identitě. Aktivita tak podle něj sehrála roli významného iniciačního momentu v procesu sebepřijetí: *„Byl tady takovej klubovej večer na téma coming outu a celkově vo LGBT. No, ono... byla tam i taká eeem, beseda o hledání identity a myslím, že to nebylo vůbec zlý, jo. Mě to jakože fakt mega pomohlo. Konečně jsem si v hlavě srovnal, že fakt nejsem jedinej, kdo tohle řeší, a asi tak. To byla asi tak chvíle, jako ta doba, kdy jsem si to začal rovnat v hlavě, bych řekl. Jakože, abych nějak nepřeháněl, nechci kecat nebo dělat drama, víš... Prostě, no, neříkám, že mi to hned změnilo život, ale asi dost možná to bylo to první, co mě eeem nakoplo... abych si... přestat si nalhávat blbosti.“*

Zatímco David hovoří především o osobním přínosu, Karel se ve své výpovědi zaměřuje na způsob, jakým bývají podobné aktivity přijímány ostatními uživateli NZDM. Uvádí, že reakce na klubové večery s LGBT+ tematikou bývají různorodé. Část účastníků se aktivně zapojuje do diskuse a přistupuje k tématu otevřeně, zatímco jiní zařízení v průběhu akce opouštějí nebo se vůči tématu staví pasivně. Právě otevřenost a ochota zapojit se do rozhovoru vnímá jako pozitivní znak, který napomáhá vytváření bezpečného a akceptujícího prostředí: *„Hmm, co se týká lidí na nízkoprahu, kteří tam jsou a je tam třeba nějaký klubák tohoto typu, tak se to dělí na dvě kategorie. Buď tam ten člověk zůstane, poslouchá, eee, za eee... prostě mluví o tom s náma, taky diskutuje o tom. To vlastně vnímám jako daleko lepší než když člověk odejde a dělá, že to neexistuje.“*

Lukáš označuje klubové večery, které navštívil v rámci NZDM, za podstatný přínos při hledání vlastní identity, zejména ve vztahu k bisexualitě. Pozitivně hodnotí zejména otevřenost témat a bezpečný prostor pro diskusi o otázkách týkajících se sexuality, randění a LGBT+ tematiky: *„... to bych asi vyzdvihl, samozřejmě nasazování kondomů a takové ty pokecy o LGBT, randění... to se tam hodně řešilo... prostě to, jak to mají kluci a holky...“*

Ve srovnání s formální edukací, jak byla poskytována ve školském systému, jsou klubové večery vnímány jako daleko přínosnější, a to především díky možnosti anonymního zapojení, nehodnotícího přístupu pracovníků a větší míře otevřenosti, která byla umožněna

neformálním prostředím.: „Jojo, to. A taky se tam hodně řešil eeem bezpečný sex... a všechno k tomu. Jakože, to co sme řešili ve škole, to oproti tomu bylo úplně nic..kdybych to měl srovnat, no... trapný... ale tam jsme mohli - jakože v nízkoprahu, fakt, tam se můžeš ptát fakt na všechno...rozumíš, když na sebe nechceš nějak upozorňovat, tak nemusíš nic říkat, jen čučíš... ale taky, víš, když nejsi úplně blbej a vymatlanej, tak to se jde zeptat, jakože... eeem obecně a jakože to zní, že se neptáš sám pro sebe.. Nevím jestli ti pracovníci jsou jakože chápaví nebo tak... ale občas mi přišlo, že se tam nějaký děcka ptaly sami na sebe... a ten pracovník to zahrál do outu a... eeem... udělal z toho takovou neosobní odpověď... že to bylo takové... jakože, obecná odpověď. Takže když jsem se pak ptal na LGBT, tak to na mě ani nijak neukazovalo. A to cením. To bylo hodně cool. Takže asi tak. Hodně cool.“ Z vyjádření je patrné, že klubové večery byly vnímány jako bezpečné prostředí, ve kterém bylo možné otevřeně komunikovat o tématech týkajících se sexuality bez rizika ztráty anonymity nebo stigmatizace. Byl oceňován přístup pracovníků, kteří dokázali reagovat na citlivé dotazy neosobní formou, čímž umožnili účastníkům reflektovat vlastní otázky, aniž by bylo nutné otevřeně deklarovat příslušnost k LGBT+ komunitě.

Karel popisuje svou ochotu aktivně se zapojovat do klubových večerů, a to jak formou sdílení vlastních zkušeností, tak podporou ostatních účastníků. Vnímá sám sebe jako osobu, která může jít příkladem a nabídnout ostatním mladým lidem autentické svědectví o zvládání obtížných životních situací. Jako příklad uvádí situaci, kdy se při jednom z tematických večerů otevřeně přihlásil ke zkušenosti se sebepoškozováním, včetně sdílení důvodů, které k tomu vedly, i informace o délce období, kdy je již „čistý“: „Eeeem, komponoval jsem se i do těch témat, takže třeba když jsme se bavili o sebepoškozování, tak jsem prostě zvedl ruku, že jo, sebepoškozoval jsem se. Bylo to kvůli tomuhle, skočil jsem na tom takhle a pamatuju se, že jsem tehdy i říkal třeba, jak dlouho už jsem jakože... čistý.“

Zdůrazňuje význam sdílení osobních příběhů a autenticity během klubových večerů, protože věří, že právě tyto výpovědi mají potenciál oslovit nové nebo méně otevřené uživatele a posílit jejich důvěru ve službu. Podle jeho názoru je důležité, aby účastníci podobných setkání mluvili otevřeně o svých zkušenostech, neboť právě skrze konkrétní lidské příběhy získávají nově příchozí uživatelé silnější pocit bezpečí a pochopení: „Jo, takže vlastně, jsou témata, které, samozřejmě беру osobně, v soukromí, ale zase tyhle ty důležité věci si myslím, třeba že když tam na tom klubu, na tom klubáku je někdo, kdo to prožívá, poslouchá to, tak si myslím, že je důležité, aby na těch klubácích ti lidi byli upřímní.“

Fakt řekli to, co si myslí, to, co se jim stalo. Řekli ty příběhy. Protože na ty nové přichází ono to udělá úplně jiný dojem toho klubu.“

Karel také poukazuje na rozdíl mezi běžným provozem NZDM a atmosférou klubových večerů. Běžné dny popisuje jako veselé a aktivní, avšak tematické večery vnímá jako prostor pro hlubší sdílení a reflexi. V těchto chvílích dochází podle jeho zkušenosti k posunu v atmosféře – směrem k větší vážnosti a otevřenosti. Právě tehdy se podle něj nejlépe ukazuje role pracovníků, kteří uživatele provázejí a poskytují jim podporu i ve složitějších oblastech života: „Jo, protože když není klubák, je všude sranda, tam se běhá, tam se hraje něco, jo, tam jsou nějakí lidi prostě v kolektivu, tak když je ten klubák, tak je to už takové vážnější a myslím si osobně, že když ten člověk tam nědělá fakt jako nějaké drama, jakože srandu a podobně, tak v podstatě to těm nově přichozím dodá úplně jiný pohled a daleko větší pocit toho bezpečí.“

Ačkoliv se výslovně žádného klubového večera zaměřeného výhradně na téma LGBT+ neúčastnil, vnímá, že LGBT+ tematika se v rámci NZDM objevuje v různých kontextech – například při diskusích o bezpečném sexu, duševním zdraví či sebepoškozování. Je přesvědčen, že LGBT+ téma není izolované, ale přirozeně se prolíná napříč celým spektrem obtíží, které mladí lidé v rámci služby řeší: „Myslím si, že na takovém jsem ani nebyl. Nevím, jestli vůbec ani nějaký byl, protože už jenom já když tam přijdu, tak to je takový jeden velký klubák. (smích). Já si myslím dokonce, že co se týká bezpečného sexu tak sem tam padla zmínka právě o LGBT lidech, že vlastně i oni by se měli chránit, když už teda spolu chtějí něco mít. Že já si myslím, že ono se to nějak všechno prolíná do sebe, i v rámci toho sebepoškozování, i depresí, že to tam stoprocentně bylo minimálně zmíněné. Že vlastně ono se to LGBT komunita krásně prolíná do všech témat.“ Z jeho výpovědi vyplývá, že vnímá komunitu LGBT+ jako nedílnou součást všech diskusních okruhů, které se v rámci klubových večerů otevírají. Tento pohled poukazuje na propojenost témat a zároveň podtrhuje potřebu, aby LGBT+ problematika nebyla oddělována, ale přirozeně integrována do širšího rámce podpory v NZDM.

Klárka ve své výpovědi reflektuje, jakým způsobem je podle její zkušenosti LGBT+ v NZDM tematizováno. Domnívá se, že ačkoliv není toto téma ve službě nijak zakazováno nebo tabuizováno, není zároveň běžnou součástí každodenního dialogu. Výjimkou byla tematická beseda (tzv. klubový večer), která se problematice věnovala otevřeněji. Mimo tento kontext však podle ní k dalšímu sdílení či diskusi na toto téma běžně nedochází:

„Jako... moc ne. Nebo... ne že by to bylo zakázaný, ale nikdo to moc neotvírá... Jakože se o tom mluvilo na tom klubáku, ale jinak ne. Kdyby to bylo častěji, možná by se víc lidí přidalo a nebylo by to tak divný.“ Zároveň uvádí, že kdyby byla tematika LGBT+ v zařízení zmiňována častěji a přirozeněji, mohlo by to přispět ke snížení ostychu u některých uživatelů. Vnímá, že větší míra otevřenosti a frekventovanější zařazování tohoto tématu by mohlo usnadnit sdílení zkušeností i těm, kteří se jinak obávají zapojit. Její výpověď tedy poukazuje na potřebu běžné a citlivé přítomnosti LGBT+ témat v neformálních rozhovorech i v rámci programových aktivit služby.

Klárka se ve své výpovědi vrací k jednomu z klubových večerů, který byl tematicky zaměřen na sexualitu. Vzpomíná na něj pozitivně, přičemž oceňuje, že v rámci programu zazněly informace, které přispěly k normalizaci vlastní identity. Z jejího pohledu bylo důležité, že bylo otevřeně řečeno, že je v pořádku cítit náklonnost ke stejnému pohlaví, což vnímala jako posilující a uklidňující sdělení.

Součástí zážitku bylo i pozorování reakcí ostatních účastníků, které Klárka hodnotí jako převážně neutrální až klidné. Ačkoli se nikdo otevřeně neidentifikoval jako člen LGBT+ komunity, většina se dle jejího názoru do diskuse zapojovala a atmosféra působila uvolněně. Jediný moment, který narušil přijetí tématu, představovalo nevhodné vyjádření jednoho z účastníků, které pracovník NZDM následně adresoval přiměřeným zásahem. Tato reakce posílila v Klárce dojem, že pravidla bezpečného prostoru jsou dodržována a nevhodné chování není přehlíženo: *„Jo, něco takového tam bylo. Jo, byl tam jeden, o sexualitě. Ten byl asi fajn, myslím. Tam jsme řešili eem, prostě to, že můžu mít ráda holky a že prostě je to normální. Jako, to mi hodně pomohlo. To jsem koukala na ty ostatní, co tam byli no a... vypadali docela v pohodě... někdo tam říkal něco o svých spolužačkách, jakože, nějaký nechutnosti, ale pak si to musel vodřepovat za trest, a dobře mu tak. Ale jinak mi přišlo, že to vostatní berou dost v klidu. Jakože moc se k tomu ... eem nehlásili, ale zapojovali se a tak.“* Z její výpovědi vyplývá, že tematicky zaměřené akce mohou přinést uživatelům nejen nové informace, ale také pocit podpory, sounáležitosti a zrcadlení v reakcích ostatních, což je v období hledání identity zvlášť důležité.

Z výpovědí respondentů vyplývá, že tematická setkání mohou působit jako iniciační moment, který podnítl hlubší sebereflexi a otevřenost vůči vlastním emocím i identitě. Zároveň však platí, že přijímání těchto aktivit není mezi uživateli jednotné – někteří se aktivně zapojují, jiní zaujímají rezervovaný postoj. Přesto i samotná přítomnost těchto témat

v prostoru NZDM přispívá k normalizaci a destigmatizaci LGBT+ identity, čímž se nenásilně podporuje rozvoj tolerance a respektu napříč uživatelskou skupinou.

V rámci zkušeností uživatelů tak vyplývá, že klubové večery mohou být významným přínosem, přičemž šíře jejich dopadu se může projevit i s odstupem několika let. Jejich efekt nespočívá pouze v okamžité edukaci, ale především v otevírání prostoru pro zpracování vlastních myšlenek, emocí a pochybností. Z perspektivy respondentů je patrné, že i zdánlivě nenápadné nebo jednorázové akce mohou představovat zásadní momenty, které ovlivní další vývoj sebereflexe a sebedůvěry.

Zároveň je třeba reflektovat rozdílné způsoby, jakými jednotliví uživatelé na tato témata reagují. Zatímco část z nich aktivně vstupuje do diskuse a využívá nabídnutý prostor pro sdílení, jiní volí stažení se či úplné opuštění prostoru. Oba přístupy však vypovídají o individuálním stupni připravenosti a míře osobního komfortu při setkání s tématem, které může být pro některé uživatele citlivé. Již samotná možnost výběru, zda se diskuse účastnit, nebo nikoli, potvrzuje důležitost dobrovolnosti jako základního principu práce v NZDM.

5.7 Moje spolupráce s klíčovým pracovníkem

Dlouhodobá spolupráce mezi uživatelem a klíčovým pracovníkem je v rámci NZDM jedním z pilířů podpůrné a rozvojové práce. Právě vztah, který se utváří na základě opakovaného kontaktu, respektu a důvěry, vytváří podmínky pro otevřenou komunikaci a hlubší porozumění individuálním potřebám uživatele. Důvěra v klíčového pracovníka nevzniká okamžitě, ale je budována v čase prostřednictvím kontinuálního a autentického kontaktu, který respektuje hranice i tempo klienta.

Tato důvěra umožňuje nejen efektivnější řešení aktuálních problémů, ale i práci s tématy, která mohou být citlivá, intimní či obtížně sdělitelná. Uživatel tak může získat pocit bezpečí, jistoty a přijetí, který je zásadní především u mladých lidí, kteří se nacházejí v náročných životních situacích nebo v procesu hledání vlastní identity. Pracovník zde nevystupuje pouze jako poradce, ale stává se průvodcem, jehož přítomnost a dostupnost mají pro klienta stabilizační charakter.

Význam této vztahové roviny a její pozitivní dopad na uživatele potvrzují výpovědi Karla: „... vím, že ten klíčák tam je a stoprocentně mi dokáže poradit. Já jsem hodně napojený na svého klíčáka, co si budeme, jsem na něho hodně napojený, ale když je tam nějaký jiný

pracovník, kterého mám rád taky, tak jasné, pobavím se s ním o tom, ale stoprocentně za radama a takovýma vážnýma věcma jdu za svým klíčákem.“

Ten ve svém vyjádření opakovaně akcentuje důvěru, kterou ke svému klíčovému pracovníkovi chová, a skutečnost, že právě tato osoba představuje hlavní oporu při řešení závažnějších témat. Důvěra v kompetence a kontinuitu vztahu se odráží i v Karlově preferenci vyčkat na dostupnost konkrétního pracovníka, namísto obrácení se na jiného člena týmu: *„Záleží, jak moc by ten problém byl veliký, protože dokážu si prioritizovat, co potřebuju konkrétně s tím pracovníkem řešit anebo jestli to není až tak vážné na to, aby mi hned poradil někdo jiný. Každopádně, když by fakt můj klíčák měl volno, tak už jsem to tak jednou udělal, že jsem na něho fakt čekal. Že už jsem se zeptal, prosímtě, kdy je tam ten a ten člověk, potřebuju s ním něco pořešit.“*

Vazba na klíčového pracovníka je v jeho případě natolik silná, že se sdílení osobních témat s jinou osobou jeví jako značně zatěžující. Je zde patrné, že kromě odborné připravenosti je vnímána i emocionální stabilita a vztahová kontinuita jako zásadní prvky, které ovlivňují ochotu klienta svěřovat se a otevírat citlivá témata: *„...osobně se cítím líp, když to řeším přímo s tím klíčákem, jo, že vlastně se mi to nechce říkat nikomu jinému, protože vím, že nějakým způsobem jsem na toho klíčáka napojený a kdybych to měl celé vykládat znovu, tak se z toho sesypu.“*

Z Karlovy výpovědi vyplývá, že mezi uživateli NZDM a jejich klíčovými pracovníky může docházet k velmi úzkému propojení, které přesahuje běžný rámec pracovní komunikace. Tato vazba je často charakterizována emocionální blízkostí a důvěrou, která se vytváří v průběhu delšího časového období. U Karla lze toto propojení ilustrovat na zkušenosti se změnou klíčového pracovníka. Emoční náročnost této změny je popsána jako významná a přechod na nového pracovníka si vyžádal delší adaptační období. Zároveň se z jeho výpovědi dozvídáme, že právě klíčový pracovník byl první osobou, která byla obeznámena s jeho genderovou identitou. První coming out tedy neproběhl v rodinném prostředí či mezi vrstevníky, ale v rámci bezpečného a důvěrného vztahu s pracovníkem NZDM: *“Já jsem citově založený, takže já bych si strašně dlouho na toho člověka zvykal. A už jenom kvůli tomu, že by ten můj pracovník odešel. Já jsem to takhle měl přesně podobně, když můj první klíčák odešel, tak mi nějakou dobu trvalo, než jsem se napojil na aktuálního klíčáka.“*

Lukáš se rozhodl aktivně oslovit Kamila, jednoho z pracovníků NZDM, kterého vnímal jako důvěryhodnou osobu. Využil situace, kdy byl Kamil venku a nebyl s žádným klientem, aby jej požádal o individuální rozhovor. Volba byla učiněna z vlastní iniciativy na základě dosavadní pozitivní zkušenosti a vnímání otevřenosti, s níž Kamil k mladým lidem přistupoval.: „*První sem šel za Kamilem, toho, toho jsem totiž potkal venku a nikoho tam tenkrát neměl... sem se ptal, jestli by na mě si udělal čas... a on že jo, tak ... takže to jsem tak nějak pořešil v klídečku s ním... a pak jsem zašel na klub.*“

Následně se Lukáš zúčastnil klubového večera věnovaného tématům sexuální orientace a LGBT. Po skončení programu se rozhodl navázat další rozhovor s Kamilem, a to s cílem hlouběji rozebrat otázky, které se ho osobně dotýkaly. Oceňován byl především Kamilův otevřený přístup, schopnost vytvořit přirozené a nehodnotící prostředí a empatie při vedení citlivé konverzace. Významným momentem bylo také explicitní potvrzení z jeho strany, že dotazy směřující k LGBT+ tématu mohou být vnímány jako osobní, a přesto nejsou důvodem k jakémukoli odsudku.: „*...a to byl zrovna ten... eeem, ten jeden klubák, jakože o sexu a LGBT.. my se oba sešli na klub ten den no a protože sem ho tam viděl a pak ho našel venku, tak jakože jsem to s ním chtěl ještě se něco dozeptat. No a on byl fakt chápavej, v pohodě, jako dycky, prostě borec... tak se mě na to pak zeptal napřímo, že jakože, jestli se jedná o mě, že mě nějak nesoudí, spíš... něco jako že, aby mě bylo příjemnější v tím se bavit dál, že eeech, jestli jakože předstírám, že mluvím o svým kámošovi a přitom sem to já, kdo to řeší, jakože LGBT... Tak že se můžeme bavit bez okolků dál... že to pro něj není ... není nějaký velkej deal.*“

Dále je vyzdvihována přítomnost dalšího pracovníka (Tibora), který se v minulosti v rámci klubu rovněž vyjadřoval k LGBT+ tématům s výraznou otevřeností. Uživatel ocenil i otevřené sdílení osobní zkušenosti Tibora, což pro něj mělo motivační charakter. „*Jo no, prostě jsem to ... jo.. a pak jsem se stavil ještě za Tiborem, ten už tam teda ted'kaj nepracuje, ale tak ten se vždycky tvářil, že je s tím strašně v pohodě.. takže s tím se se potom taky bavil. On jako tak nějak potom naznačil, že snad má nějaké osobní zkušenosti s tímhle, jakože, nechci kecat, a tak, nevím, jak moc tajné to mělo být.. jakože, jestli jsem to měl vědět jen já...takže jestli to bylo pro mě... no a to mě dost motivovalo, bych řekl.*“. Z výpovědi je patrné, že spolupráce s klíčovým pracovníkem, stejně jako přítomnost dalších citlivých a otevřených dospělých, sehrála v procesu sebepřijetí a explorační identity významnou roli. Důvěra, autenticita a možnost nehodnoceného sdílení se ukázaly jako klíčové faktory pozitivního vnímání poskytované podpory.

Klárka ve své výpovědi popisuje zkušenost s klíčovou pracovnící, kterou vnímá jako důležitou oporu při řešení obtížných situací. Vztah důvěry mezi nimi se začal budovat především v souvislosti s konkrétní pomocí, kterou jí pracovnice poskytla v oblasti školních a rodinných obtíží: „*Jo, ona, pomáhala mi se školou. A taky mi jednou poradila ohledně mamky.*“ Zmínila například podporu při řešení komplikovaného vztahu s jednou z učitelek, který vnímala jako natolik problematický, že uvažovala o změně školy. Klíčová pracovnice s ní toto téma opakovaně probírala, poskytla jí prostor ke sdílení a pomohla jí zvážit možné kroky. Klárka zároveň uvedla, že od stejné pracovnice obdržela i radu týkající se obtíží ve vztahu s matkou: „*...no, měla jsem ten beef s jednou učou a to bylo dost běsný, takže jsem spíš tenkrát řešila to. A bavily sme se, že jestli mám změnit školu a tak, že do mě docela jela.*“ Z těchto výpovědí je patrné, že prostřednictvím opakovaného a konkrétního řešení každodenních problémů se mezi uživatelkou a klíčovou pracovnící vytvořil důvěrný vztah, který je vnímán jako podpůrný a stabilní. Právě tato důvěra je nezbytným předpokladem pro případné budoucí otevírání citlivějších témat, včetně otázek týkajících se identity či osobního sebepřijetí.

V souvislosti s klubovým večerem na téma LGBT+ Klárka popsala situaci, kdy se snažila získat více informací, které by jí pomohly lépe porozumět dané oblasti. Ačkoli cítila potřebu se na téma doptat, z důvodu nejistoty a obav z přímého přiznání zvolila opatrný způsob komunikace, při němž formulovala své dotazy jako hypotetické – s odkazem na jinou osobu. Tato strategie umožnila částečné sdílení a zároveň zachovala bezpečnou distanci, která pro ni byla v daný moment nezbytná: „*Jakože potom klubáku, asi dva tejdný potom, jsem sebrala vodvahu a šla se poptat té mojí klíčové, a ona mi o tom něco říkala víc. Šly sme tenkrát do kanclu, aby to vostatní neposlouchali. Sem jí říkala, že bych chtěla zjistit něco pro kámošku, že jako asi je lesba a že se za to stydí, jako, jestli ji můžu nějak pomoci, nebo tak.*“ Ke konzultaci si vybrala svou klíčovou pracovníci, za kterou přišla s tím, že má kamarádku, která je pravděpodobně lesba a cítí se kvůli tomu nejistě. Rozhovor proběhl v soukromí, mimo dosah ostatních uživatelů, což bylo pro Klárku důležité. Výpověď poukazuje na to, že v určité fázi procesu sebepoznání může být uživatel ochoten o tématu hovořit, avšak pouze za podmínky zachování diskrétního prostředí a při využití zástupné formulace. Tato forma sdílení může sloužit jako předstupeň k hlubšímu osobnímu otevření, a proto je klíčové, aby pracovník reagoval s respektem, citlivostí a bez nátlaku.

Její zkušenost dále naznačuje, že otevření se v citlivých oblastech, jako je sexuální orientace nebo genderová identita, může probíhat velmi pozvolna. V některých případech

nedochází k plnému sdílení, ale spíše k tzv. částečnému coming outu, kdy jsou určité informace naznačeny nebo sděleny omezeným způsobem. Z těchto situací je patrné, že pracovník by měl být obezřetný a respektovat míru připravenosti, s níž uživatel vstupuje do podobných rozhovorů: „*No vlastně, já se Magdy ptala... já jsem ji to totiž pak přiznala, teď tak nějaký ten měsíc zpátky, to, jak to mám. Že se mi líbí jedna holka ze školy. A ona že: „Tak to je normální, v pohodě, to ... to že se stává víc než bys řekla.“ Ale jinak o tom moc nemluvíme. Já to fakt nějak nechci řešit, nechci, aby to někdo věděl.*“

V těchto případech je zásadní, aby byl pracovník schopen rozpoznat křehkost celé situace, zachoval naprostou diskrétnost a poskytl klientovi potřebný čas i prostor pro sebepoznání. Důležité je rovněž ujistění, že odlišnost není překážkou a že o své identitě lze hovořit bezpečně a bez hodnocení. Mladí lidé často vnímají vlastní zájem o téma LGBT+ jako potenciální riziko ztrapnění nebo stigmatizace. Přesto v nich zůstává silná potřeba porozumění sobě samým, kterou se odhodlávají naplnit ve chvílích, kdy je přítomen důvěryhodný a empatický dospělý: „... *mě to hrozně zajímá, ale bojím se, že bych vypadala jak trapka. Že bych řekla něco blbě, víš? Že bych se ztrapnila. Ale... možná bych se fakt mohla zeptat Magdy, ona by mě snad nevysmála...*“

Z rozhovorů vyplynulo, že klíčový pracovník může v určité fázi dospívání představovat jedinou důvěryhodnou osobu, se kterou jsou mladí uživatelé schopni otevřeně sdílet otázky týkající se vlastní sexuální orientace nebo identity. Vztah s tímto pracovníkem často poskytuje nejen bezpečný prostor pro vyjádření, ale i možnost vyhnout se přímé konfrontaci s vrstevnickým prostředím, které bývá pro některé jedince zraňující nebo stigmatizující: „*Vždycky mě vyslechne. Ale někdy se cítím, že... že jsem prostě jiná. Všichni řeší kluky, a já nevím, co mám říkat. Tak se tomu radši vyhnu.*“ Z rozhovoru s Klárkou vyplynulo, že ačkoli navštěvuje NDZM již přibližně tři roky, k tématu své sexuální orientace se doposud nevyjadřovala otevřeně. První náznak sdílení této části své identity, tedy částečný coming out, proběhl až v nedávné době. Tato skutečnost poukazuje na to, že i přes dlouhodobý kontakt s pracovníky může proces otevírání takto citlivých témat vyžadovat značné množství času, vnitřního zpracování a budování důvěry.

U Davida sehrál klíčový pracovník zásadní roli při prvním naznačení související s LGBT+ identitou. Ačkoli podle jeho vlastních slov neproběhlo sdělení zcela otevřenou formou, bylo pracovníkem pochopeno a přijato bez hodnocení či dramatizace. Tato zkušenost je Davidem hodnocena pozitivně, a právě díky tomu došlo k prohloubení důvěry

s klíčovým pracovníkem. Klíčový pracovník se tak stal osobou, na kterou by se David pravděpodobně znovu obrátil v případě, že by se rozhodl svou situaci dále aktivně řešit: „*No... minimálně klíčovej pracovník to ví. Jakože... jsem to neřekl úplně narovinu, ale tak nějak jsme se k tomu dostali a pochopil to. A bylo to vlastně docela v pohodě, nic neřešil, prostě to vzal, tak jak to je.*“

Výpověď ukazuje, že důvěra ve známou osobu a předchozí zkušenosti s respektujícím přístupem jsou pro něj klíčové. Pracovník je vnímán nejen jako podpůrná figura, ale také jako praktický průvodce, který může pomoci například s otázkami, jakým způsobem komunikovat svou identitu v rodinném prostředí. Ve výpovědi je opakovaně zdůrazněno, že právě znalost dané osoby a její předchozí podpora jsou pro Davida zásadními faktory pro případné další sdílení: „*No. Asi bych se prvně zeptal klíčáka, protože tomu fakt věřím a vím, že by mě vyslechl. Už mi dostkrát pomohl i v hodně trapných věcech a tak... takže jo, zkusil bych se s ním o tom poradit, třeba jak to řešit doma a podobně. To totiž mám tak nějak v mlze.*“

V průběhu rozhovoru se zároveň ukazuje, že David vnímá existenci online podpůrných komunit, které se zaměřují na LGBT+ témata, nicméně k jejich aktivnímu využívání se dosud neodhodlal. Výhodou těchto platforem je podle něj anonymita a možnost sdílení, přesto však cítí potřebu mezilidského kontaktu s lidmi, které alespoň částečně zná. Nedůvěra vůči neznámým uživatelům a obava z otevřeného sdílení v anonymním prostředí jej zatím od vstupu do těchto komunit odrazuje: „*Jo, vím, že by měly existovat nějaký LGBT friendly servery, že jako... na pokec. Eem, kde si lidi můžou popovídat a sharenout stuff... ne? Víš jak, posdílet, eem jakože probrat si svoje věci spolek. Něco už sem zkoušel aj. Hmm... Jo a jako že hlavně sem zabral, že to je anonymní a to je nejvíc na tom. Ale really, ať nežeru, sem zatím do žádné také komunity úplně nešel. Možná, si myslím, někdy v budoucnu... že bych se tam mohl někdy podívat... Ale ty lidi tam taky nikdy neznáš že a to mě tak nějak odrazuje. Já bych byl radši za to... prostě, mám radši, když se bavím s lidma, eem který už tak aspoň trochu znám. Nedokážu si představit to vyblejt mezi cizáky.*“ Tato skutečnost potvrzuje význam osobní vazby a kontinuity vztahu mezi pracovníkem a uživatelem. Ačkoli digitální prostředí může sloužit jako nástroj podpory, není pro každého mladého člověka preferovanou volbou. Osobní kontakt, autenticita a možnost interakce s důvěrně známou osobou jsou pro některé uživatele nenahraditelnými prvky bezpečného sdílení.

5.8 Co bych chtěl/a od NZDM jinak?

V rámci rozhovoru se David vrátil ke zkušenosti s besedou na téma LGBT, které se zúčastnil v době, kdy o tuto oblast ještě neprojevoval výraznější zájem. Přestože se akce účastnil spíše náhodou, zpětně ji hodnotí jako významnou, neboť informace, které zde zazněly, pro něj měly v delším časovém horizontu pozitivní přínos.

Účast na klubových večerech a tematických akcích v NZDM je zcela dobrovolná. Informace o jejich konání jsou nejčastěji sdíleny prostřednictvím nástěnek v prostorách zařízení, příspěvků na sociálních sítích nebo ústního sdělení v rámci běžného provozu. David však upozorňuje na to, že tato forma komunikace nemusí být dostatečně účinná pro všechny uživatele. Ve svém vyjádření zdůrazňuje, že si plánované akce často nevšimne, pokud jej na ni neupozorní přímo pracovník. V daném případě byl k účasti na besedě přizván osobně, což pro něj sehrálo klíčovou roli v rozhodnutí zůstat a zúčastnit se: *„Jo, to se stalo... že jsem přišel do nízkoprahu. No a ten den, kdy se zrovna dělal tenhle klubák. Sem o tom předem nevěděl. Vůbec, to byla náhoda. Jakože, ne že bych chodil nějak pravidelně, že. To asi snad ani nikdo, si myslím. No a tenkrát, to mi jeden z pracovníků, mi tenkrát řekl, že: „Nikdy nevíš, kdy se ti to může hodit“, že... i když se tě to třeba nějak netýká... a že tam jako můžu zůstat a poslechnout si to, no, pokud chci. Hele a tak jsem si řekl, jako, a proč ne. Stejně, kámoš stejně chtěl jít pak zahrát a...no a tak jsme tam zůstali. Takže, nakonec jsem vlastně rád, že jsem tam zůstal, protože jsem se dozvěděl věci, který jsem tak nějak dřív moc neřešil.“*

Podle jeho slov by bylo vhodné více pracovat s přímým oslovením klientů a zařazovat informace o plánovaných aktivitách i do běžných interakcí. Jako účinné vnímá osobní doporučení ze strany pracovníků, které může zvýšit motivaci k účasti a současně posílit vnímání tématu jako relevantního. Elektronická komunikace prostřednictvím sociálních sítí, ačkoli je běžně využívána, nemusí být pro každého uživatele dostatečně atraktivní či funkční.

Davidův pohled ukazuje, že přímý lidský kontakt a osobní pozvání mohou v prostředí NZDM sehrát významnější roli než jednostranné sdělení prostřednictvím plakátů či online kanálů. Zejména u témat, která jsou citlivá nebo uživatelům méně známá, může být aktivní zapojení pracovníků do jejich komunikace rozhodující pro míru účasti a následné dopady: *„Jakože jo, vím... vím, dává se to na Facebook, a nástěnky... Tak ale nástěnky, to nečtu a facebook je pro dinosaury. Jo, taky, ... samozřejmě se to oznamuje v klubu, tak sem se to dozvěděl... ale upřímně, kdyby mi to někdo neřekl přímo, asi bych si toho nevšiml... Ještě*

vím že je něco na IGčku, ale to sem asi vyignoroval, nevím... Myslím, že možná by pomohlo víc eem, jakože probírat to. Víš, o tom mluvit přímo s uživateli, třeba jako při běžných aktivitách v klubu, prostě... aby lidi věděli, že ty akce fakt probíhají, no a že nejsou jen nějaký leták na zdi. Já sám jsem třeba tenkrát o tom večeru nevěděl, dokud mi o něm neřekl pracovník.“

David se ve svém vyjádření rovněž zamýšlí nad možnými cestami, jak by mohlo být téma LGBT+ přirozeněji a častěji začleňováno do běžného provozu nízkoprahového zařízení. Podle jeho názoru by bylo vhodné, aby se tato oblast neotevírala pouze v rámci tematických besed, ale aby jí byl dán prostor i v běžných rozhovorech mezi pracovníky a klienty. Přestože chápe důležitost dobrovolnosti a respektu k soukromí uživatelů, vnímá otevřenější přístup jako potenciálně přínosný. Častější tematizace LGBT+ problematiky by mohla podle něj napomoci snížení ostychu a podpořit vnímání tohoto tématu jako běžné součásti života, nikoli výjimečné situace vyžadující zvláštní kontext.

Vzhledem k tomu, že v rámci preventivní činnosti NZDM bývá během roku řešeno velké množství témat, může dojít k tomu, že se LGBT+ problematice v některých klubech nevěnuje pozornost vůbec, případně je nahrazena blízkými oblastmi (například bezpečný sex či dospívání). V této souvislosti navrhuje David doplnění dostupných podpůrných materiálů, které by uživatelům umožnily získat potřebné informace i bez nutnosti účasti na besedách nebo osobního rozhovoru s pracovníkem: „*Tak ale kdybych měl říct, co by mohli zlepšit, eem, tak asi bych řekl, že by mohli víc aktivně otevírat tyhle témata. Jakože častěji, jo. Nečekat jen na akce, ale třeba i při běžných rozhovorech nabídnout prostor se o tom bavit. Jako chápu, že nám dávají prostor a nešťourají se v tom, ale možná... nevím. Nebo, taky... taky by mohlo pomoci, kdyby třeba měli víc materiálů k dispozici –eem, třeba nějaké brožury, odkazy na nějaké, nevím... bezpečné stránky nebo kontakty tak nějak. Jako rozhodně jsou tam i mladší, si myslím, že pokud jsem to řešil já, tak nás tam asi bude víc, ne... že by se to i druhým mohlo hodit, nějaký letáčky nebo tak. Hádám, že třeba někteří lidi se třeba stydí zeptat, ale možná... kdyby viděli, že jsou nějaké informace, a taky... mohli by si je najít sami.“*

Letáky, brožury, odkazy na ověřené webové stránky nebo QR kódy umístěné na nenápadných místech by mohly podle jeho názoru sloužit jako efektivní nástroj podpory především pro ty uživatele, kteří upřednostňují soukromí, mají obavy ze ztrapnění nebo nejsou připraveni své otázky verbalizovat. Upozorňuje, že někteří mladí lidé by informace o

LGBT+ tématech rádi získali, ale necítí se komfortně v přímém kontaktu s pracovníky. Právě možnost anonymního přístupu k informacím by pro ně mohla být důležitým krokem k většímu porozumění sobě samým i dostupným formám pomoci: „*Eeem, nevím... možná... možná by bylo fajn mít víc viditelně dostupných materiálů.. takový ty věci, co si nenápadně strčíš do kapsy, víš... haha, když se nikdo nedívá, že. Ne každé chce o tom mluvit s pracovníkem, to je snad jasné... nebo s jinými lidmi, ale kdyby věděl, třeba, kam se obrátit, mohlo by mu to pomoci, to určitě, myslím. Hele, třeba nějaký nenápadný koutek s letáky nebo QR kódy na weby, kde si člověk může najít informace sám. Třeba někde na toaletách a tak, kde je člověk fakt zaručeně sám, aby ho nikdo neviděl. To by bylo dobré.*“

Návrh vytvoření „informačního koutku“ – například na toaletách či jiných diskrétních místech – je příkladem praktického opatření, které reflektuje potřebu bezpečného a nerušeného přístupu k citlivým tématům. Tato forma podpory je založena na principu dostupnosti, nenápadnosti a respektu k individuálnímu tempu každého uživatele.

Dalším významným přínosem tištěných informačních materiálů může být jejich schopnost podpořit individuální proces sebepřijetí. Z výpovědi Davida vyplývá, že ne každý uživatel je připraven hovořit o své identitě otevřeně a bezprostředně. Zejména v počáteční fázi, kdy dochází k vnitřnímu zpracovávání otázek souvisejících se sexuální orientací či genderovou identitou, může být přímý rozhovor s pracovníkem vnímán jako příliš náročný nebo zraňující.

V takových případech se jako vhodnější jeví možnost tichého, samostatného přístupu k informacím, bez nutnosti okamžitého svěřování se. Právě dostupnost tištěných brožur či jiných podpůrných materiálů nabízí bezpečný a diskrétní způsob, jak může mladý člověk začít reflektovat vlastní zkušenost a hledat odpovědi vlastním tempem: „*Tak ale ne každé se na to hned cítí. Třeba hlavně na začátku, když si to člověk sám v sobě tak nějak teprve urovnává a třeba se do toho potřebuje teprve vžít a zklidnit si to v hlavě. To úplně nechceš řešit mezi čtyřma očima, když si nejseš jistý. Jo, je fajn vědět, že máš možnost si něco zjistit i sám... jakože bez toho, aby ses musel hned někomu svěřovat.*“ Zajištění prostoru pro nezávislé poznávání a zklidnění vnitřního prožívání je z pohledu některých uživatelů klíčové. Tištěné materiály tak neplní pouze informační funkci, ale stávají se prostředkem, který respektuje emocionální křehkost a variabilitu individuálních procesů sebepoznání a přijetí odlišnosti.

Klárka ve své výpovědi navrhuje několik možností, jak by bylo možné upravit či doplnit fungování NZDM tak, aby lépe reflektovalo potřeby uživatelů, kteří se potýkají s otázkami identity a příslušnosti ke komunitě LGBT+.

Domnívá se, že by mohlo být přínosné vytvořit menší a cíleně zaměřený prostor pro intimnější sdílení. Jako příklad uvádí malý uzavřený „kroužek“ nebo skupinovou intervenci určenou pouze pro dívky či pro uživatele hlásící se k LGBT+, přičemž klade důraz na omezený počet účastníků, který by zajistil větší pocit bezpečí a důvěry: *„Hmm... možná nějakéj malinkej kroužek? Nebo prostě... jako klubák, ale jen pro holky? Nebo LGBT lidi? Ale aby tam nebylo moc lidí, víš?“*

Zároveň navrhuje, aby se téma LGBT+ přirozeněji začleňovalo do běžných každodenních aktivit – například prostřednictvím neformálních her, tematických karet či anonymních otázek. Za důležité považuje, aby nebyl na uživatele vyvíjen tlak na otevřené vystoupení před skupinou, ale aby existovaly nenápadné a dobrovolné možnosti, jak téma otevřít: *„Možná víc takových menších aktivit nebo her, kde se o tom mluví, ale ne nějak vážně. Jako... třeba nějaký karty s tématy, nebo anonymní krabička, kam můžeš hodit otázku. Aby to nebylo, že musíš mluvit před všema.“* Ve své výpovědi navrhuje existenci „anonymní krabičky“, kam by uživatelé mohli vkládat své dotazy bez nutnosti se podepsat. Je zajímavé, že i když tato možnost již v NZDM existuje (formou schránky na dotazy a přání, na něž pracovníci pravidelně reagují prostřednictvím nástěnky), Klárka o jejím fungování zjevně neví, nebo si tuto souvislost neuvědomuje. To může naznačovat potřebu lepší propagace již existujících podpůrných mechanismů ze strany pracovníků.

Klárka se dále vyjadřuje k vnímání pracovníků v souvislosti s tématem LGBT+. Ačkoli sama s pracovníky nemá negativní zkušenost, domnívá se, že z jejich strany chybí jednoznačnější signál, že se tématu nebojí, aktivně ho podporují a jsou připraveni nabídnout bezpečné přijetí. Ocenila by, kdyby pracovníci sami aktivně vyjádřili svou otevřenost a dali najevo, že jsou připraveni téma řešit, aniž by uživatelé museli iniciovat rozhovor jako první. Domnívá se, že právě tento krok může být pro mladé lidi velmi náročný – zejména v situaci, kdy si nejsou jisti, zda budou přijati bez předsudků: *„Asi být víc otevření. Nebát se to zmínit, nebo prostě ukázat, že je to v pohodě. Jakože... že když to někdo má jinak, tak že ho berou. A třeba i říct, že se na to dá s nima mluvit. Abychom to nemuseli říkat první my.“* Myslí si, že téma LGBT je náročné a pracovníci by měli počítat s tím, že se uživatelům nemusí chtít udělat první krok ke sdílení.

Karel, který je ze všech respondentů nejstarší a v současné době již pracuje, navrhuje úpravu otevírací doby NZDM a zvážení oddělení věkových skupin uživatelů. Domnívá se, že by mohlo být přínosné alespoň částečně rozlišit prostor či program pro starší a mladší návštěvníky zařízení, aby byl lépe reflektován rozdílný vývojový kontext a potřeby jednotlivých věkových skupin: „... *Jo, jediné, co tak možná lehce upravit, tak otevírací dobu a lehce upravit věkovou kategorii...*“ Jeho návrh lze do určité míry přičíst i vlastnímu posunu v životní etapě – jako pracující mladý dospělý již přirozeně vnímá jiná témata než mladší vrstevníci. Současně však jeho podnět ukazuje na možný rozpor mezi vnitřním vývojem některých uživatelů a strukturou zařízení, která je primárně zaměřena na adolescentní klientelu. Tento návrh tak otevírá otázku flexibility služeb a možnosti přizpůsobení jejich provozu uživatelům s různou životní situací.

Lukáš vyjadřuje spokojenost s podobou a nastavením služby NZDM v její současné podobě. Na otázku, zda by si přál nějakou změnu, rozšíření či úpravu poskytovaných služeb, reaguje s jistotou, že žádná potřeba v tomto směru není aktuálně přítomna: „*Né to asi ne... eeem, nic mě nenapadá.*“

Z vyjádření Lukáš je patrné, že nabízené aktivity, forma komunikace pracovníků i celkové prostředí zařízení jsou uživatelem vnímány pozitivně a naplňují jeho očekávání. Nespokojenost s konkrétní oblastí služby nebyla formulována.

6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ A INTERPRETACE

Tato kapitola představuje výsledky výzkumu, který byl realizován formou analýzy rozhovorů s mladými LGBT+ uživateli NZDM a jejich pracovníky. Předkládaná zjištění přinášejí vhled do zkušeností dospívajících v procesu sebepoznání, hledání podpory a orientace v tématech souvisejících se sexuální a genderovou identitou. Zvláštní pozornost je věnována tomu, jakou roli v tomto procesu hrají samotná zařízení a jejich pracovníci. Výsledky jsou členěny podle jednotlivých výzkumných otázek, na které je odpovídáno prostřednictvím tematicky strukturované interpretace výpovědí respondentů.

Je NZDM uživateli vnímáno jako zásadní opora v procesu sebepoznání a utváření identity v období dospívání?

Ze zkoumaných výpovědí vyplývá, že NZDM bývá přisuzována role bezpečného prostoru, v němž může být jedinec autentický, svobodně se vyjadřovat a postupně reflektovat svou osobnostní i vztahovou orientaci.

Uživatelé opakovaně uvádějí, že zařízení jim umožňuje být „sami sebou“ bez rizika odmítnutí, hodnocení či stigmatizace, což bývá v kontrastu s prostředím školy nebo rodiny. Tento pocit bezpečí je utvářen nejen respektujícím přístupem pracovníků, ale také pravidly, která zajišťují rovné a stabilní podmínky pro všechny přítomné. NZDM je vnímáno jako prostor, v němž se může jedinec nejen „skrýt před světem“, ale současně se v něm postupně „nacházet“.

Bylo zjištěno, že zařízení napomáhá mladým lidem zejména ve fázích, kdy prožívají vnitřní nejistotu ohledně své sexuální nebo genderové identity. Výpovědi ukazují, že NZDM sehrává důležitou roli jak ve formě každodenní přítomnosti a možnosti nenásilného kontaktu s ostatními, tak prostřednictvím cílených aktivit, jako jsou besedy nebo tematické klubové večery. Tyto akce jsou vnímány jako podnětné momenty, které mohou iniciovat hlubší přemýšlení o vlastní identitě a podpořit její přijetí.

Významnou roli hraje rovněž možnost individuálního rozhovoru s pracovníkem, který je vnímán jako důvěryhodná a nehodnotící osoba. Uživatelé uvádějí, že právě zde nacházejí prostor pro sdílení témat, která by jinde nebyla možná. V případech, kdy bylo prostředí mimo NZDM (např. škola nebo rodina) vnímáno jako nepřátelské či odmítavé, bylo zařízení hodnoceno jako klíčová opora a „druhý domov“, který poskytoval emoční úlevu a stabilitu.

Lze konstatovat, že NZDM je v procesu zkoumání identity mladými lidmi přikládán význam nejen praktický (možnost trávení času, kontaktu s vrstevníky), ale především psychologický a symbolický – jako prostředí, které poskytuje prostor k růstu, autenticitu a přijetí.

Jaké formy podpory ze strany pracovníků NZDM považují mladí LGBT+ uživatelé za nejdůležitější?

Z výpovědí mladých LGBT+ uživatelů NZDM vyplynulo, že nejdůležitějšími formami podpory ze strany pracovníků jsou především respektující přístup, důsledné zajišťování bezpečného prostředí, diskrétnost při řešení citlivých témat a osobní angažovanost při krizových situacích.

Nejčastěji bývá akcentována potřeba neodsuzujícího přijetí, které se vztahuje nejen na verbální komunikaci, ale i na celkovou atmosféru služby. Pracovníci jsou vnímáni jako ti, kdo mají vnímat nuance identity beze snahy o její okamžité pojmenování či kategorizaci, čímž napomáhají mladým lidem procházet procesem sebepoznání vlastním tempem. Zásadní význam je připisován také tomu, že pracovníci nevyvíjejí nátlak, ale zůstávají dostupní a připravení pomoci v momentě, kdy o to mladý člověk sám projeví zájem.

Dále byla za velmi důležitou označena aktivní ochrana bezpečného prostředí, a to jak ve vztahu k vnějšmu prostředí, tak v rámci skupiny uživatelů. Mladí lidé oceňují, že pracovníci citlivě, ale důsledně zasahují při výskytu homofobních, transfobních nebo jinak zraňujících výroků, a to i v případě, že nejsou namířeny explicitně vůči konkrétní osobě. Tato forma zásahu je vnímána jako signál podpory a uznání, který přispívá k pocitu důstojnosti a ochrany.

Důležitou formou podpory je rovněž respekt k soukromí a osobnímu tempu sdílení. Bylo zjištěno, že mnozí mladí lidé se necítí komfortně sdílet svou identitu před skupinou nebo vrstevníky a upřednostňují možnost individuálního rozhovoru s pracovníkem. V takových případech je vyzdvihována schopnost pracovníka naslouchat bez přerušování, bez hodnocení a s empatií, a zároveň nabídnout informace nebo pomoc, pokud je o to požádáno.

Specifickým případem podpory je respekt ke genderové identitě, který se u některých pracovníků projevil i na formální úrovni – například změnou jména v dokumentaci nebo přesměrováním docházky do genderově odpovídající skupiny. Tato forma podpory byla označena jako výjimečně důležitá a přispívající ke skutečnému pocitu uznání a přijetí.

Ve výpovědích byla také pozitivně hodnocena přítomnost tematických aktivit zaměřených na LGBT+ témata, jako jsou besedy, klubové večery nebo neformální diskuse. Tato setkání jsou vnímána jako nástroje, které mohou mladým lidem pomoci zorientovat se ve své identitě a zažít pocit sounáležitosti s ostatními. Důraz byl však kladen na dobrovolnost účasti a neformální atmosféru, v níž není nikdo nucen k vyjádření.

Celkově lze konstatovat, že nejvíce ceněnými formami podpory jsou ty, které kombinují empatii, diskrétnost, aktivní ochranu před stigmatizací a prostor pro autentické sebepoznání. Pracovníci, kteří tyto kvality naplňují, jsou mladými LGBT+ uživateli vnímáni jako klíčové postavy v jejich procesu sebepřijetí.

Jakou roli sehrávají pracovníci NZDM v procesu sebepoznání a hledání podpory u mladých LGBT+ osob při coming outu?

Z analýzy rozhovorů s mladými LGBT+ uživateli NZDM vyplynulo, že pracovníci sehrávají v procesu sebepoznání a hledání podpory při coming outu zásadní, mnohdy nenahraditelnou roli.

Pracovníci byli opakovaně popisováni jako důvěryhodné, otevřené a empatické osoby, které se dokáží na mladého člověka naladit bez hodnocení, nátlaku či potřeby rychlého řešení. Uživatelé oceňovali zejména neformální atmosféru, která je v zařízení kultivována, stejně jako možnost volby: mluvit o své identitě až ve chvíli, kdy se na to cítí připraveni.

Některé výpovědi (např. David, Lukáš) naznačují, že proces sebepoznání je dlouhodobý a nenásilný, a právě trpělivý přístup pracovníků jim poskytl potřebný prostor a čas k vnitřnímu zrání. Tito mladí lidé hodnotili pozitivně i to, že pracovníci nabídli možnost soukromého rozhovoru a věnovali pozornost i náznakům, nikoli pouze přímým sdělením. Významnou roli sehrály rovněž tematické besedy, které umožnily bezpečné a anonymní ztotožnění se s obsahem, bez nutnosti otevřeného vystoupení.

Naopak jiná část výpovědí (např. Klárka) upozornila na potřebu ještě hlubší personalizace přístupu – např. možnost sdílení s osobou stejného genderu nebo s vrstevníkem, který projevuje porozumění. Strach z vyzrazení nebo nepochopení zůstává i v NZDM aktuálním tématem, přestože prostředí samotné je vnímáno jako bezpečné a podpůrné. V některých případech (např. Karel) byl NZDM dokonce označen za „druhý domov“ a jediné místo, kde bylo možné být sám sebou bez strachu z útoků, šikany nebo odmítnutí.

Výpovědi rovněž ukázaly, že pracovníci hrají klíčovou roli nejen jako jednotlivci, ale i jako tvůrci a udržovatelé bezpečné atmosféry celé skupiny. Jejich intervence při nevhodném chování ostatních uživatelů, citlivé nastavování pravidel i schopnost reagovat na příležitostné mikroagrese byly hodnoceny velmi pozitivně.

Jak dospívající LGBT+ jedinci vnímají vliv heteronormativních očekávání a nedostatku reprezentace na své pocity izolace a odlišnosti?

Z výpovědí mladých LGBT+ osob jednoznačně vyplývá, že tlak heteronormativních očekávání a absence pozitivní reprezentace odlišných identit představují významné faktory, které přispívají k pocitům izolace, nepochopení a nejistoty v období dospívání. Dospívající často popisují zkušenosti, kdy bylo implicitně či explicitně očekáváno, že jejich citová a vztahová orientace bude heterosexuální. V důsledku těchto očekávání docházelo k potlačení autenticity, obavám z odlišnosti a snahám o přizpůsobení běžným konvencím.

Několik respondentů popisovalo zkušenosti ze školního prostředí, kde bylo běžné, že se vrstevníci bavili výhradně o heterosexuálních vztazích. Tato komunikace byla považována za normu, od které se jakákoli odchylka jevila jako podezřelá či nevhodná. Tento popis potvrzuje, že neviditelnost jiných orientací než heterosexuální vede k nutnosti přizpůsobit se většinové normě, a to i za cenu emočního nepohodlí.

Klárka se vyjadřovala podobně. Popsala situace, kdy nevěděla, jak se zapojit do rozhovorů o klucích, a raději se jim vyhýbala. Tato zkušenost vypovídá o vnitřní izolaci, která vzniká nikoliv z přímého útoku, ale z nepřítomnosti prostoru, kde by bylo možné sdílet svou realitu stejně samozřejmě jako ostatní.

Další výrazným tématem je nedostatek reprezentace. Více účastníků výzkumu uvedlo, že se o existenci jiných sexuálních orientací dozvěděli až později, a to často samostudiem nebo z neformálních zdrojů. Karel, který vyrůstal v nábožensky orientované rodině, popsal, že poprvé slyšel o existenci více orientací až ve škole – a to navíc způsobem, který posiloval stereotypy. Taková výuka nejenže neposkytuje prostor pro identifikaci, ale může přispět i k vnitřnímu konfliktu a sebeodmítání.

Izolace se projevuje i v potřebě tajit svou identitu. Lukáš i David se rozhodli svou orientaci před okolím skrývat. Důvodem byly právě negativní reakce vrstevníků a strach ze stigmatizace. Tyto výpovědi ukazují, že absence bezpečné reprezentace a očekávání konformity vedou k nutnosti potlačovat vlastní identitu a vytvářet si vnitřní ochranné strategie, které však posilují osamělost a odloučení.

Významným prvkem, který pomáhá tyto negativní dopady zmírnit, jsou prostředí jako NZDM, kde mladí lidé mohou být přijímáni bez podmínek a s respektem. Právě zde mají možnost zažívat reprezentaci, podporu a přijetí, které jim v jiných prostředích chybí. Přesto i zde zůstává důležitá potřeba diskrétního přístupu a možnost vybrat si vhodného důvěrníka – například Klárka výslovně uvádí, že by téma identity chtěla řešit s někým, kdo je jí bližší, nikoli s kýmkoli z okolí.

Dospívající LGBT+ jedinci vnímají heteronormativní očekávání jako zdroj tlaku, nejistoty a nutnosti přizpůsobování. Nedostatek pozitivní reprezentace vede k obtížím při pojmenovávání vlastní identity a zvyšuje riziko izolace. Absence podpory v rodině, škole nebo vrstevnické skupině často vede k volbě strategie mlčení. Tam, kde je vytvořen bezpečný prostor (např. NZDM), může být tento tlak výrazně zmírněn, ovšem i zde hraje roli citlivost, načasování a důvěra ve vztahu.

Jakým způsobem a proč mladí LGBT+ lidé vyhledávají informace o tématech týkajících se jejich identity?

Z výpovědí respondentů vyplývá, že mladí lidé skutečně upřednostňují neformální a nenápadné způsoby vyhledávání informací, zejména pokud se týkají citlivých oblastí, jako je sexuální orientace nebo genderová identita. Důvodem této volby bývá především obava z přímého dotazování, které by mohlo vést k nechtěnému odhalení identity nebo k nepochopení ze strany okolí. Nicméně internet jako hlavní zdroj informací objevuje jen okrajově. Naopak, jako klíčový prostor pro neformální, ale zároveň důvěryhodné hledání odpovědí, je opakovaně označováno NZDM.

Například Karel ve své výpovědi popsal, že první informace o existenci různých sexuálních orientací získal samostatným čtením učebnice, protože v jeho nábožensky založené rodině se o těchto tématech vůbec nemluvalo. Následně své otázky dále řešil v rámci neformálních rozhovorů v NZDM, nikoli prostřednictvím digitálních platform.

Podobně David uvedl, že se vyhýbal otevřeným otázkám, protože nevěděl, na koho by se mohl s důvěrou obrátit. Místo toho čerpal z besed a klubových večerů v NZDM, kde se informace dozvěděl „nenápadně“, často skrze obecné odpovědi pracovníků.

Tato forma komunikace byla uživateli vnímána jako bezpečná právě proto, že nevyžadovala osobní odhalení. Možnost „jen poslouchat“ a zůstat v anonymitě byla opakovaně hodnocena jako velmi cenná. Například Lukáš uvádí, že do NZDM přišel v

patnácti letech právě proto, že potřeboval „něco pozjistit“, a oceňuje, že se pracovníci neptají dotěrně, ale přirozeně reagují na potřeby mladého člověka.

Respondenti popisují, že pracovníci NZDM bývají těmi, na které se lze obrátit v případě potřeby citlivého rozhovoru, přičemž klíčové je, že nevyvíjejí tlak a nevynucují sdílení, což umožňuje mladým lidem přirozeně klást otázky až ve chvíli, kdy se na to sami cítí připraveni. To podporuje i Klárka, která se s tématy týkajícími se LGBT+ nechce obracet na ostatní uživatele zařízení, ale uvažuje o rozhovoru s pracovníci, které důvěřuje.

Mladí LGBT+ lidé ve výzkumu dávají přednost neformálním, anonymním a nenátlakovým způsobům získávání informací o své identitě, přičemž za hlavní překážku přímého dotazování označují strach z hodnocení, vyzrazení nebo odmítnutí. Tematické besedy a citlivě vedené rozhovory v prostředí NZDM jsou vnímány jako klíčové zdroje, které umožňují orientaci v tématu bez nutnosti okamžitého „coming outu“. Význam těchto přístupů je nezastupitelný zejména v období, kdy si mladý člověk svou identitu teprve formuje a hledá k ní vlastní vztah. Lze tedy konstatovat, že je patrný význam fyzického bezpečného prostoru a přítomnosti empatických dospělých, kteří mladým lidem umožňují hledat a formulovat otázky v důvěrném a stabilním prostředí.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Na základě výzkumných zjištění lze formulovat doporučení pro praxi, která reflektují potřeby mladých LGBT+ uživatelů nízkoprahových zařízení a zároveň se opírají o závěry existujících výzkumů. Respondenti opakovaně vyjadřovali potřebu, aby pracovníci NZDM disponovali hlubším porozuměním tématům spojeným s LGBT+ identitou. Ačkoliv byl jejich přístup zpravidla vnímán jako respektující, v některých situacích zaznívala nejistota nebo opatrnost, která mohla vést k obcházení tématu. Doporučuje se proto průběžné vzdělávání pracovníků nejen v oblasti terminologie, ale i v konkrétních situacích, jako je coming out, práce s transgender nebo nebinární identitou či zvládání krizových stavů. Výzkumy ukazují, že kompetence dospělých osob jsou přímo spojeny s mírou psychické pohody LGBT+ mládeže. (Russell & Fish 2016)

Jako velmi přínosné byly označeny také tematické aktivity a besedy zaměřené na otázky identity, vztahů či bezpečnosti. Respondenti oceňovali jejich otevřenou formu i možnost přemýšlet o sobě beze strachu z odmítnutí. Takové aktivity však nejsou vždy dostupné, nebo se odehrávají nepravidelně. Doporučuje se proto jejich systematictější zařazování do programu NZDM a případné zapojení odborníků nebo lidí s osobní zkušeností. Výzkumy potvrzují, že možnost ztotožnit se s pozitivním vzorem podporuje sebevědomí a snižuje pocit izolace. (Kosciw et al. 2022)

Zásadní význam měla i možnost individuálního rozhovoru s důvěryhodným pracovníkem, kterého mladý člověk vnímá jako blízkého, empatického a nehodnotícího. Tento vztah může být pro LGBT+ mladé lidi ochranným faktorem, zejména pokud doma nebo ve škole podporu nenacházejí (Craig & Smith 2014). Podpora pracovníků by však neměla spočívat pouze v reakcích na výslovně vyřčené problémy, ale i v každodenním modelování přijetí a otevřenosti. Mnozí respondenti vnímali zásahy pracovníků při nevhodném chování ostatních jako důležitý signál bezpečí, přesto si přáli více jednoznačnosti a důslednosti.

V neposlední řadě je vhodné věnovat pozornost i symbolickým a vizuálním aspektům prostředí – například jazykům používaným v letácích, reprezentaci různorodých identit nebo přístupnosti informací. I tyto prvky ovlivňují, zda se mladý člověk cítí v zařízení vítán. Tento závěr potvrzuje i studie Snapp et al. (2015), podle níž otevřenost, jazyková inkluze a přímé uznání rozmanitých identit v prostředí služeb nebo školy významně ovlivňují pocit bezpečí a sounáležitosti LGBT+ mládeže.

Celkově lze konstatovat, že kvalitní práce s LGBT+ mládeží v NZDM vyžaduje nejen osobní citlivost a respekt, ale i odbornou připravenost a aktivní tvorbu prostředí, které je vnímáno jako bezpečné, podnětné a otevřené všem formám identity.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo na základě kvalitativní analýzy rozhovorů s mladými uživateli NZDM odpovědět na výzkumné otázky zaměřené na roli pracovníků při procesu sebepoznání a coming outu LGBT+ mládeže, vliv heteronormativních očekávání a způsob, jakým mladí lidé získávají informace o tématech spojených se svou identitou.

Z odpovědí vyplynulo, že NZDM sehrávají v životě dospívajících, kteří si kladou otázky týkající se vlastní identity, významnou až zásadní roli – jak v rovině emočního bezpečí, tak v oblasti praktické podpory a porozumění. Pracovníci byli účastníky výzkumu popisováni jako klíčové osoby, které dokáží vytvořit prostor pro důvěrné sdílení, pomáhají orientovat se v nových tématech a umožňují mladým lidem přemýšlet o sobě bez tlaku na okamžité rozhodnutí či veřejné vymezení.

Z rozhovorů dále vyplynulo, že mladí lidé často vnímají přítomnost heteronormativních očekávání ve škole, rodině i širším společenském prostředí jako omezující a vytvářející pocity nejistoty a odlišnosti. Právě v kontrastu k těmto zkušenostem byla NZDM označována jako „jiný svět“ – prostor, kde není nutné přetvářet se nebo skrývat, ale kde je možné být v souladu se sebou samým. Významným faktorem se ukázala být právě uvolněná atmosféra, možnost dobrovolné účasti a respektující přístup pracovníků.

Výzkum rovněž ukázal, že informace o tématech spojených s LGBT+ identitou jsou mladými lidmi často vyhledávány neformálně. Přímé dotazování bývá nahrazováno nepřímými způsoby komunikace – ať už formou obecně formulovaných otázek, nasloucháním při tematických besedách nebo vyhledáváním bezpečných osob v rámci zařízení. Internet byl sice zmiňován jako doplňkový zdroj, avšak za klíčový byl účastníky označen právě osobní a důvěrný kontakt s pracovníkem v bezpečném prostředí NZDM.

Na základě výše uvedených zjištění lze konstatovat, že NZDM představuje pro mladé LGBT+ osoby důležitou oporu v období dospívání. Nejedná se pouze o prostor pro trávení volného času, ale o prostředí, které umožňuje reflexi identity, získávání informací, navazování podpůrných vztahů a budování sebedůvěry. Role pracovníků je v tomto procesu klíčová – právě díky jejich přístupu může být zařízení vnímáno jako důvěryhodné a bezpečné.

Doporučením pro praxi je zaměřit se na rozvoj kompetencí pracovníků v oblasti genderové a sexuální diverzity, podporovat pravidelnou supervizi a vzdělávání v tématech

spojených s identitou a mezilidskými vztahy, a posilovat individuální přístup k uživatelům. Dále by měly být rozvíjeny neformální vzdělávací aktivity, které umožní přirozený přenos informací a zároveň podpoří atmosféru otevřenosti a respektu vůči odlišnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAILEY, J. M., VASEY, P. L., DIAMOND, L. M., BREEDLOVE, S. M., VILAIN, E. a EPPRECHT, M. Sexual orientation, controversy, and science. *Psychological Science in the Public Interest*, 2016, 17(2), 45–101. ISSN 2160-0031

BEDNÁŘOVÁ, Z. Z. a PELECH, Lubomír. *Sociální práce na ulici: streetwork*. Co? Jak? Proč? Brno: Doplněk, 1999. ISBN 80-7239-048-1.

BLAKEMORE, S. J., BURNETT, S. a DAHL, R. E. The role of puberty in the developing adolescent brain. *Human Brain Mapping*, 2010, 31(6), 926–933., ISSN 1097-0193

BRAUN, V. a CLARKE, V. *Thematic analysis*. SAGE Publications Ltd, 2022. ISBN 978-1-4739-5324-6

CÍSAŘ, O. a VRÁBLÍKOVÁ, K. *LGBT aktivismus v České republice: Historie, organizace a aktivisté* [online]. Heinrich-Böll-Stiftung, n.d. https://cz.boell.org/sites/default/files/studie_lgbt_v_cr.pdf

CRAIG, S. L. a SMITH, M. S. The impact of supportive adults on the mental health of LGBTQ youth. *Journal of Youth and Adolescence*, 2014, 43(3). ISSN 1573-6601

ČESKÁ ASOCIACE STREETWORK. *Vývoj služby NZDM v České republice a Vize NZDM 2030* [online]. Streetwork.cz, 2019. <https://www.streetwork.cz/archiv/clanky/detail/3101/vyvoj-sluzby-nzdm-v-ceske-republice-a-vize-nzdm-2030>

ČESKO. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009–2012* [online]. 2019. <https://www.msmt.cz/dokumenty/2009-6-1>

ELLIS, H. *Studies in the psychology of sex: Volume 1: Sexual inversion*. Butterworth-Heinemann, 1942. ISBN 978-1-4831-9998-6

ERIKSON, E. H. *Identity: youth and crisis*. New York: W.W. Norton & Company. 1968. ISBN 0-393-31144-9.

FAFEJTA, M. *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1030-6.

FIFKOVÁ, H. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1696-1.

GOLAČ, T. *Etapy vývoje LGBT hnutí v ČR po roce 1989*. [online]. Projekt Policy Science, 2021. https://www.projektpolicyscience.cz/images/Etapy_vyvoje_LGBT_hnuti_v_CR_po_roce_1989_Studie_Tomase_Golace.pdf

HIRSCHFELD, M. *Die Homosexualität des Mannes und des Weibes*. Louis Marcus Verlagsbuchhandlung, 1914. ISBN 978-31-101-7251-5

HUMAN RIGHTS CAMPAIGN. *Growing up LGBT in America: HRC Youth Survey Report*. [online]. 2018. <https://www.hrc.org/resources/growing-up-lgbt-in-america>

JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita: Vývoj a úskalí*. Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2284-9

JEDLIČKA, R. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Psyché. Praha: GRADA, 2015. ISBN 978-80-247-5447-5.

JESSOR, R. *Risk behavior in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action*. Journal of Adolescent Health, 1991, 12(8), 597–605. ISSN 1879-1972

KINSEY, A. C., POMEROY, W. B. a MARTIN, C. E. *Sexual behavior in the human male*. W. B. Saunders, 1948. ISBN 978-07-216-5445-4

KOSCIW, J. G. a kol. *The 2021 National School Climate Survey*. GLSEN, 2022. ISBN 978-1-934092-36-1

KRAFFT-EBING, R. von. *Psychopathia sexualis: Eine klinisch-forensische*. Enke, 1886. Studie

LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie* (2. vydání). Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0

MATOUŠEK, O. a MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-226-2.

MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0234-9.

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10. Desátá revize. Praha: ÚZIS ČR, 2017. ISBN 978-80-7472-169-4.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Psyché. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4

MIOVSKÝ, M.; SKÁCELOVÁ, L.; ZAPLETALOVÁ, J.; NOVÁK, P., BARTÁK, M. et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Monografie. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4.

MORRIS, B. J. *History of lesbian, gay, bisexual and transgender social movements*. Online American Psychological Association, 2018. <https://www.apa.org/pi/lgbt/resources/history>

OMBUDSMAN. *Být LGBT+ v Česku: Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisti* [online]. Veřejný ochránce práv, 2019. <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>

RUSSELL, S. T. a FISH, J. N. Mental health in lesbian, gay, bisexual, and transgender (LGBT) youth. *Annual Review of Clinical Psychology*, 2016, 12. ISSN 1548-5951

ŘIHÁČEK, T., ČERMÁK, I. a HYTYCH, R. *Kvalitativní analýza textů: Čtyři přístupy*. Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

SNAPP, S. D., BURDGE, H., LICONA, A. C., MOODY, R. L. a RUSSELL, S. T. *Students' perspectives on LGBTQ-inclusive curriculum*. *Equity & Excellence in Education*, 2015, 48(2). ISSN 1547-3457.

STEHLÍKOVÁ, D., PROCHÁKOVÁ, I. & HROMADA, J. (1995). *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*. Praha: Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO) v České republice.

STONEWALL. *LGBT in Britain: Health report* [online]. 2018. <https://www.stonewall.org.uk/resources/lgbt-britain-health>

SVĚTOVÁ ZDRAVOTNICKÁ ORGANIZACE. *Zdraví pro světové adolescenty: Druhá šance ve druhém desetiletí* [online]. 2014. <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-FWC-MCA-14.05>

ŠVARŤÍČEK, R. a ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: Pravidla, postupy, příklady*. Portál, 2014. ISBN 978-80-7367-313-0

TANNER, J. M. *Growth at adolescence* (2. vydání). Oxford: Blackwell Scientific Publications, 1962.

THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021, 542 s. ISBN 978-80-246-4961-0.

WEISS, Petr. *Poruchy sexuální preference*. Praha: Galén, 2017. ISBN 978-80-7492-310-4.

WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8.

WESTPHAL, K. *Die conträre Sexualempfindung*. Archiv für Psychiatrie und Nervenkrankheiten, 1870, 2, 73–108.

ZÁKON č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [online]. 2006. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Co je to LGBT a jaká je „správná“ zkratka? [online]. Duhový magazín. 2021. Dostupné z: <https://duhovymagazin.cz/2021/05/slovník-co-je-to-lgbt-a-jaka-je-spravna-zkratka/>.

POUŽITÁ VIDEO

KAYE, Reuben. „*When Your Child Comes Out* | Reuben Kaye | TEDxCurrumbin.“ [Youtube video]. 17:43. Publikováno 12. 11. 2021.

<https://www.youtube.com/watch?v=gCbxSpEmDkY>.

KOVÁŘ, Karel. „*Kovy – coming out*“ [Youtube video]. 7:42. Publikováno 4. 3. 2018.

<https://www.youtube.com/watch?v=B2tRHdABMPM>

RAMSEY, Tim. „*Is My Child Too Young To Learn About Being Gay?* TEDxOxford“ [Youtube video]. 13:38. Publikováno 18. 2. 2019.

<https://www.youtube.com/watch?v=yCIBp3YOIeM>.

ROSSOUW, R. „*Deafening silence of growing up gay in a heteronormative society* | Ross Rossouw | TEDxYouth@KCISLK.“ [Youtube video]. 17:13. Publikováno 6. 6. 2023.

<https://www.youtube.com/watch?v=uId0TIJPjhw>

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Respondenti.....	36
Tabulka 2 Tazatelské schéma	39

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

NZDM Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

LGBTQIA+ Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer/Questioning, Intersex, Asexual/Agender/Allied; znak „+“ zahrnuje další identity a orientace mimo uvedené skupiny